
Binæringer paa Landet i Danmark.

Binæringer kaldes de Sysler, som udøves i den fra Hovednæringen tiloversblevne Tid. Det er især paa Landet de finde Sted, og af Landalmuen at de udøves. Nogle af disse Binæringer bestaae iffun i at tilveiebringe et Produkt, som sælges eller forbruges i raa Tilstand, f. Ex. Fiskeri, Bær-Samling m. m., andre i at forædle det raa Produkt. Af disse Binæringer skulle vi her iffun afgive os med dem, hvorved et eller andet raat Produkt forædles; men, for at erholde en rigtig Forestilling om i hvilken Grad de finde Sted, vil det være nødvendigt, først at give en kort Dversigt af den Grad, hvori Beboerne i de forskjellige Dele af de danske Provindser ere tilbøielige til at afgive sig med saadanne Sysler, og skulle vi hente Skildringen heraf især fra de af det Kongelige Danske Landhuusholdnings-Selskab offentliggjorte Amts-Beskrivelser; men til samme Tid skulle vi anføre de vigtigste Fabrik anlæg, som ere i disse Amter, for paa et samlet Sted at have en Dversigt af ethvert Amts Betydning i industriel Hen-

seende. Naar man betænkter, at ved Vinæringernes Hjælp Klædes ikke alene den største Deel af Landalmuen, en stor Deel af de høiere Klasser, som boe paa Landet, og mange Kjøbstadsboere, naar tillige mindes, at det er ved dem at Bonden i større eller mindre Grad forsyner Gaardens Fornødenheder af Avlsredskaber og andet Huusgeraad, og endeligen, at de i mange Egne af Landet give et ikke saa ringe Udbytte for Handelen, saa vil det indrømmes, at det samlede Produkt af disse Vinæringer udgjør en Værdi, som langt overgaaer den, Fabrikfliden yder, og at de fortjene større Opmærksomhed, end der i Almindelighed er bleven dem til Deel.

For Kjøbenhavns Amts Bedkommende indvirker Hovedstadens Nærhed, Tillokkelser og Udsprelbelser for skadeligt paa den huslige Industri og paa Vinæringer. Huusfliden staaer derfor paa et lavt Trin i et Par Miles Omkreds fra Kjøbenhavn; nogle Byer forarbejde noget, andre næsten slet intet til eget Behov, og ingen kan undvære Boderne i Kjøbenhavn til Klædningen. I Gladsaxe Sogn f. Ex.; som lever af Tørvæhandel, syes ikke engang Klæderne hjemme, Alt, endog Skjorter, kjøbes færdigtshede i Hovedstadens Boder, omtrent saaledes i den hele nordlige Egn af Smørum Herred. Noget længere ud i Landet bliver Huusfliden større, og Eggen, som ligger over to Mile fra Kjøbenhavn, forsyner sig i Reglen med det Nødvendige af Uldent og Kinned; men endnu i en Afstand af 4 Mile er her intet til Salg, hvad enten nu dette hidrører fra at der ikke frembringes meer end til eget Behov, eller, som snarere er Tilfældet, at denne Egns i det Hele vel-

havende Beboere henlægge Alt til eget Brug, fordi Trangen ikke frister til Salg. Imidlertid betales endeel af Tjenestefolkenes Løn med Klædningsstykker eller med Tøi til Samme. Dette gjælder dog ifkun Gaardsmændene; thi Huusmændene kunne i Reglen ikke undgaae at stille sig fra endeel af deres Huusflids-Frembringelser; de sælge enkelte Stykker Badmæl, Værrød, Sæffetøi, Gulvteppetøi. Det større Antal Huusmændskoner spinder for den mere Velhavende, og fortjener paa denne Maade mere ved stadigt end just hurtigt Arbejde et lidet Bidrag til Livets Nødtørst og Behageligheder. — Iblandt Amtets faa Vinæringer er den mærkeligste Havregrynsmalingen paa Buddinge Mark, Gladsfars Sogn. Ikke alene den Havre, som Bonden selv avler, anvendes hertil, men det Meste kjøbes paa Torvet i Kjøbenhavn, eller paa Skibene. Til Gryn benyttes den bedste Havre, som giver 3 til 4 Skjæpper pr. Tønde. Grynene males paa Haandqværn. Afsetningen er til Kjøbenhavn. Affaldet (Droft) benyttes til Sviin og Smaafreaturer. Skallerne brændes i Ovnen. Der er Bønder, som paa denne Maade formale 20 Tønder om Ugen. Det var en Huusmandskone, Dortha Peder Corfires, som i 1740 begyndte med denne Vindstibeligheidsgreen, og derved kom til Velstand. — Noгле fattige Menneſter søge at fortjene noget ved at flætte Gulvmaatter, Sivsto o. desl., samt Kurve, men, siges der, saa nyttig denne Industri kunde være, er det beklageligt, at Vilen til Kurven stjales af Kurvemageren, som opnaaer saadan Færdighed, at han,

der om Natten gaaer paa Rov, kan om Dagen forarbejde til 5—6 Mark, og disse Personers Tal er ikke ringe. Dragøernes Bævning kan ikke henføres til Binæring, da den er Hovederhverv for dens Udøvere. — I de 3 Nord for Kjøbenhavn liggende Sogne findes samlet de fleste af Amtets Fabriker. I Gjentofte er en Strømpesfabrik; den Aae, som har sit Udspring fra Fuursøen og udløber i Havet ved Strandmøllen, driver foruden Meelmøller 2 Balkeværker, 2 Klædefabriker, en Kobbermølle, 3 Papiirfabriker, og en Isefram-Fabrik. — Ved en Bæk, som udspringer af rige Kildevæld ved Drdrup By, Nygaard Gods, ligger Winther Møller, blandt hvilke er en Papiirfabrik, en Klædefabrik og et Felberederi. — Desforuden findes i Amtet Teglværker og Kalkværker, hvoraf nogle af betydelig Størrelse, samt Brændeviinsbrænderier.

Jo længere man kommer fra Hovedstaden, jo bedre bliver det med den industrielle Bindstibeligbed. I Frederiksborg Amt findes det qvindelige Personale af Almuesklassen næsten altid sysselsat med Spinden og Karten paa Liden, hvor Markarbejde eller andre huslige Sysler ikke gjøre Krav paa dem, og der forfærdiges hos Bonden ikke saa lidet af Badmel, Hvergarn og Lærred, og det ikke alene til Husets Fornødenhed, men ogsaa for Tjenestefolkene, som faae den betydeligste Deel af deres Løn i Klæder. I Handelen kommer iffun lidet af disse huelige Frembringelser. Enkelte Bønder have en Bæv og holde Bævepiger; men almindeligen sendes Garnet til Bævere, hvoraf mange ere bosatte

paa Landet. Men, det er iffun Fruentimmerne, som ere saaledes sysselsatte. Ikke engang en Kem, som gaaer itu ved et Seletøi, sammensye Tjenestekarlene i Almindelighed. I Amtets Skovegn ere mange Træskomagere, hvorimod Bonden end ikke der finder noget Arbeide for sig i Hugerhuset. I Fiskebyerne have Mandfolkene dog meget at syssle med Fiskeredskaberne. Blandt Vinæringssveie i dette Amt maa regnes adskillige Tegls- og Kalkværker, hvoriblandt det meget betydelige i Tærkelfstoven, og Pottemageri. Kulsvining var tilforn meget udbredt i Amtet, men hermed er det næsten forbi og mange af Beboerne i den Egn, som endnu kaldes Kulsviereggen, have neppe seet en Kulmile; thi i de sidste 20 Aar er Kulsvining iffun brugt af enkelte Huusmænd og faa Bønder i Hirschholms og Frederisborgs Distrikter i de paa Skovmeest rige Egne især Norden for Gribstov. Træstødene paa de afflode Markes, som mest benyttedes hertil, ere for lang Tid siden forfullede. Med den Tørveforkulling, som fandt Sted i Krigsaarene mellem 1807 og 1814, er det forbi. En ikke ubetydelig Vinæringssvei findes i de mange Blegdamme, som ere paa dette Amt, hvortil ikke alene dets Kjøbstæder for en stor Deel sende deres Tøi, men hvortil især føres meget fra Kjøbenhavn. Fornemmelig er det Beboerne ved Esferoms Sø, som tage Deel deri.

Dgsaa i Holbeks Amt er det Bondekonon, som er den flittige, dog langtfra overalt. Der ere Gaardmændskoner, som vel lade gjøre endeel Tøi til eget Forbrug, men den mindste Deel deraf forfærdiges i Huset;

andre faae meget udrettet ved Spiideroffen og Strifning, og gjøre saameget Tøi, at de have meer end til eget Forbrug; de sælge da undertiden lidt, men som oftest lægge det i Kisterne. I de velhavende Egne vilde det ansees for en Skam at sælge hjemmeforarbejdet Tøi. Det er kun Huusmandens og den fattige Gaardmands Kone, der forfærdiger Tøi til Salg. Det Tøi, som forarbejdes i Amtet, er til Klædning og Senge, ligeledes Dækketøi og Dækkener; af disse tvende Artifler sælge Indsiddere og Huusmænd noget til Kjøbstæderne, men meget lidt af Lærreder og uldent Tøi. Istedetfor Pen i Penge giver Gaardmanden Klæder. — Til Vinærringsveie kjendes næsten intet; thi vel drives Pottemageri, Teglværk, Kalkbrænding, men som Hovednæring.

Omtrent af samme Bestaaffenhed er det med Huusfliden i Sorø Amt. Huusmødrene med Døtre og Tjenestepiger forsyne ved deres Flid Huset og dets Beboere, Tjenestefolkene iberegne, med det Fornødne af Linned og Uldent, undertiden kan et Stykke Lærred eller Badmel blive tilovers til Kjøbmanden. I Skovegnene kjøbe Bønderne paa Skovauktioner Vegetræer, som de siden oparbejde til et eller andet Brug; ellers formener Tjenestekarlen, at naar Dagens Arbejde er endt, er Aftenen hans egen; men det er ikke til nyttig Syslen han anvender den. Teglværker er det eneste, som i dette Amt kan henregnes til Vinæring. — Paa den til Holbeks Amt henhørende De, Samsø, findes Bæv i hver Gaard og i meer end det halve Antal Huse. Magtet her tilvirkes en betydelig Mængde Huusflids-Varer, sælges

dog kun ubetydeligt deraf, da Deboerne deels sætte en Væge i at have Kisterne fulde af hjemmegjorte Tøier, deels betale endeel af Tjenestefolkenes Løn med Væred og Badmel. — Af Fabrik anlæg maa udhæves Gevær-Fabrikken ved Hellebæk og det Frederiksværksske Etablissement.

Præsts Amts Jordbund er i Almindelighed for frugtbar, til at Huusflids-Frembringelser skulde blive for Deboerne en vigtig Næringskilde, saaledes som i mindre frugtbare Egne. Jordens Dykning, med hvad dertil hører, kræver for meget Arbeide, imidlertid hersker altid nogen Huusflid blandt Dvindelkjønnet; men til Salg bliver intet, hvortil ogsaa bidrager, at Tjenestefolkene her, som saa mange andre Steder, erholde endeel af deres Løn i Klædningsstykker. Iblant flere Landmændskoner udenfor Bondestanden er nu opstaaet en roesværdig Kappelyst, om hvem der kan have det fineste Garn spundet med egne Hænder, og de smukkeste hjemmegjorte Tøier, især Damast, Dreiel, Væred og Hvergarn. — Der er Huusmænd, som spinde Kæb af Svinehaar, Køehaar og Hamp, som forfærdige Riber, Skovle, Grebe og sælge dem paa Markederne; om Aftenen hjælpe de Konerne med at karte eller afsapse Tenen; mange binde Kurve, gjøre Træsko og Steer, flække Kjæppe til Tøndebaand. Et stort Antal Vævere findes blandt Huusmænd og Inderster. At Huusflidens Arbeide ikke er saa ubetydeligt, derom kan man bedst overbevise sig hos Farverne i Kjøbstæderne, hvor aarligen farves mange hundrede Allen Badmel og mange Pund Uldgarn. — Som Binæringer i Amtet kan nævnes Træskoma-

geri, Forsærdigelsen af Trætofler, af de saakaldte Hamburger=Bogne og andre Bogne. — Til Fabrifanlæg maa regnes Pinnedvæveriet paa Kjøng, Blegeriets paa Hulemose, ikke ubetydelige Teglværker, Kalkbrænding, Holmegaards Glasværk.

Fortrinligen udmærker Bornholms Amt sig i Huuslid fremfor de ovenansførte Amter. Endnu gjælder hvad Thurah skrev i 1756. Fruentimmerne kappes om, hvo der kan finde paa at forsærdige det smukkeste og skjønneste Løi, næsten enhver Bondeskone, ja Huusmandskone paa Landet eller en voren Datter har sin Bæx hos sig i Huset, hvorpaa de væve baade Uldent og Pinned, saameget Husets Egne som og dets Tjenestefolk kan behøve; hvad de da have tilovers fra Husets eget Brug, det bringe de deels til Kjøbstæderne paa Landet, deels overlevere de det til Skippere, til Forhandling udenfor Provindsen. Mange Kjøbstædsfolk ernære sig med at forsærdige saadant Løi, og reise selv et Par Gange om Aaret dermed til Kjøbenhavn. Adskillige Kjøbmandskoner lade saavel hjemme hos sig selv, som paa Landet spinde Ulden, forsærdige deraf adskilligt Løi, og sende det til Kjøbenhavn i temmelig stor Mængde, saa at en Kone undertiden aarlig kan sælge vel 600 Alen. Saaledes klæde Indbyggerne sig ei alene selv af deres eget Lands Produkter, men meddele endog deraf en stor Mængde til andre Provindser. De fleste af Fruentimmerne ere meget vel øvede i at farve, hvortil de baade anvende adskillige paa Landet selv vorende Urter og Mosser, som og undertiden fremmede Farve-

Species. Næsten alle Bønder barke eller berede selv deres Læder, og lade det sye af omkringgaaende Stomagere, ligesom Klædningsstykkerne af ligesaadanne Skrædere. Om Mandkjønnet kan siges, at de ere meget behændige; de fleste kunne selv forarbejde størstedelen af deres Agerdyrknings-Redskaber, endog Bogne og Slæder, ligesom mange slaae Lougværk og Reb, saa at egentlige Rebslagere her paa Landet ere faa, og disse have deres egentlige Fortjeneste fra Skibsrederierne. Endeel Huusmænd forfærdige Kurve, Birke- og Ene-koste og slikt andet til Salg i Kjobstæderne, hvor de finde god Affætning.

Efter Toldlisterne har Udsørselen været af vævede Løier:

Åren	1801.	1802.	1803.	1806.	1807.	1808.
	10,478.	7,603.	12,481.	6,720.	3,150.	4,285.

Som særegen Bindstibelighed paa Den kan nævnes Kampsteenshuggeriet i Omegnen af Rønne, der indførtes i 1819 ved daværende Commandant, Oberstlieutenant Hoffmann. I de 4 første Aar, da Arbeidet blev drevet med mest Kraft, indkom herved 44,741 Rd. Arbeidet fortsættes siden den Tid af Flere. Med Muur- og Teglsteen forsyne Beboerne sig selv. — Som særegen Haandtering kan bemærkes paa Bornholm Kalkbrænding af Cementsteen, Alun-Tilvirkning, Pottemageri og Uhrfabrikation.

Det er i Almindelighed i Egne, hvor Agerdyrkingen, formedelt den mindre gode Jordbund, er mindre lønnende, at Huusflid især finder Sted. Et almindeligt Ordsprog siger: „Hollands Pløining og Helvedes

Vine har ingen Ende." Det meget Arbeide som Jordens Dyrkning udfordrer i Holland i Forening med at den derværende Bondestand i det Hele taget kan kaldes velhavende, Noget, som staaer i Forbindelse dermed, er Aarsag i, at der ikke der findes nogen stor Huusflid; imidlertid begynder heri, ligesom i flere af de Amter, hvis Huusflid ikke er synderlig stor, at see Forandring, i det Høravlen betydeligen tiltager, ligesom ogsaa Uldproductionen, ved at der anstafes uldrigere Faar. Tilforn maatte en stor Deel af den Hør, som skulde forarbeides, forskrives fra Kjøbenhavn; nu have nogle Bønder begyndt at sælge endeel heglet og uheglet Hør til Kjøbmanden, hvoriblandt findes ret gode Varer. Et Hørsvingeri, som i 1840 anlagdes paa Bandholm, vil sikkert bidrage til Høravlens og med den til Huusflidens Fremme i Omegnen. Imidlertid er det endnu ualmindeligt at finde hos Bønderne Væve; men derimod findes Vævere omkring paa Landet. Af Vindinger kan ikkun anføres Kalk- og Teglblanding, samt et Garveri i Nørreherred; og i Skovegnene lidt Træskofkjæring.

Ihvorel Falster ikke i Huusflid kan sammenlignes med adskillige Egne af Jydland og Fyen, kan man dog ingenlunde sige, at den staaer der paa noget lavt Trin, endskjøndt den ikke finder Sted der i den Grad, som kunde forventes efter det lysende Exempel paa udmærket huuslig Driftighed, som Falstringerne havde for Die i en Række af 22 Aar i Kong Frederik den Andens Enkedronning Sophie, der havde Falster til Livgeding og beboede Nykjøbing Slot fra

1589 til sin Død 1631. Hendes Huuslighed, Orden og Lyst til selv at arbejde saavel som til at sætte Andre i Arbeide var saa stor, at hun end ikke fritog sine Hoffrøener for deres visse Dages Ufjerning, og i Nykjøbing holdt hun nogle hundrede Fabrikanter i bestandigt Arbeide. Nu forsyner den Følsterfke Bonde sig i Almindelighed med hvad han selv forbruger af Uldent og Linned, men iffun den Fattige faaer noget tilovers til Salg; de Andre stille sig ikke gjerne af med noget deraf. De fleste Bønder snoe selv de Neb, de bruge, samt flette Kurve m. m. alt til huuslig Fornødenhed. I nyere Tider er Forarbeidelse af Træsto bleven Næringsvei for Mange; naar hertil lægges et Par Tegls og Kalkbrænderier, er opregnet hvad hører til Følsters industrielle Bindstibeligbed.

Fyenboen er bekjendt for sin Huusflid, og for sin Omsorg for at tilvirke Lærreder og uldne Tøier, for dermed at flæde sig reenligt og varmt; selv de fattigste Huusmænds Børn ere som oftest ordentlige i Klæder, i hvilket Punkt Fyenboeren har Fortrin fremfor Jyden og Sjællænderen; men det er iffun den fynske Bondesone, som kan tilkomme Berømmelse for stor Huusflid. Manden saar Hørrer, behandler den i Marken og skaffer den i Huus, men hermed er det ogsaa forbi; dens videre Behandling overlades til Fruentimmerne. Saaledes gaaer det ogsaa med Ulden. Det er ene Fruentimmerne, som om Vinterastenerne behandle den til Tøi, med Undtagelse af Grevstabet Einsidelsborg, hvor Manden farter Kalkulden. Nogle Steder

forfærdige dog Mandfolkene de almindelige Markfredsaber, Tøier til Dvæget, Skeer, m. m.

Hvad Odense Amt angaaer, er det især Sletten, det er Strækningen fra Odense til Bogen på den ene Side og Odense Fjord på den anden, eller Skam-Lunde- og Schouby Herreder, hvor i ethvert Huns, i enhver Gaard forfærdiges den store Mængde Værreder, Badmel, Dynevaar, Hvergarn m. m., som affættes for en stor Deel på Markederne i Odense, hvor de kjøbes af Prangere og Kjøbmænd fra Hovedstaden, Holland og Jydland. Skatterne betales her ved Indtægten af Huusfliden. Halvøen Hindsholm er ogsaa fortrinlig i denne Henseende. — Af Binæringer er her som næsten overalt Teglværker og Kalkværker; i Bispenberg Sogn afgive henimod 20 fattige Familier sig med at brænde i smaae Jordovne de saakaldte Skalgryder, sorte flade Kar, som Bønderne bruge til Mælkedar; i Tommerup By flettes Snørebånd, i 1811: 1660 Gros; i Lumby findes udmærkede Steenhuggere, hvis Vandtruge søges meget; mange afgive sig med at flette, foruden Kurve og Sivarbeide, de saakaldte Stavpuder, som benyttes til Seletøi, og som have fundet Bifald i og Affætning til Agerdyrknings-Institutet Möglin. Det er især på Einsidelsborg, man afgiver sig med Sivarbeide. Tilforn brændtes der Afse af Tang, som derpå udludedes til Salt.

Ogsaa i Svendborg Amt finder Huusflid Sted, især i Hornelandet, hvor en Bæv findes i enhver Gaard og Huus; imidlertid strækker Amtets Huusflid sig neppe

til meer end egen Fornødenhed, især hos Gaardmandsklassen, men den er der heller ikke saa ubetydelig, da Tjenestefolkenes Løn for en stor Deel udredes deraf. I Huusmandsklassen udgjør Huusfliden ofte en Erhvervs-gren, idet Lærred eller Hvergarn forfærdiges til Salg. Mange Huusmændskoner spinde for Andre. Paa de til Amtet hørende Der er Huusfliden ligesaa udbredt, men intet af dens Produkter sælges. Foruden allehaande Bævning bindes Strømper. Paa Thorsenge og Smaasøerne er det mere Uldent, end Pinned som forfærdiges. Bæveri er udbredt over hele Amtet; fabrikmæssigen drives det paa Brobyggaard, og i Sørup Sogn, hvor der er 3 smaae Fabrikker, den ene et Strømpevæveri i Pasop. Forfærdigelse af Træsko, Sold Kurve, Fiskegarn og de nødvendige Smaaredstaber til Gaarden er det, hvormed Mandfolkene afgive sig, men ikke tilstrækkeligt for at udfylde deres hele ledige Tid. — Teglværker, og dertil store, Kalkbrænding, 4 Oliemøller, et Garveri, en Papiirsfabrik og et Hammer- eller Slibeværk og et Jernstøberi i den nordlige Deel af Vangeland ere Amtets Fabrik-anlæg.

Som for det meste i de danske Provindsfer er Vindfolkene ogsaa vindstibeligt i Hjørring Amt. Med Spinden, Kartning, Bæven eller Strifning, og i de Sogne, som drive Fiskeri, med Binding af Fiskegarn, hvortil de selv spinde Hampen, udfyldes den fra anden Sysfel ledige Tid. Næsten i alle Bøndergaarde og i mange Huse er en Bæv, stundom to, hvorved Konen, Datteren, selv Pigen ere fysfelsesatte. Ogsaa paa Herre-

gaardene, i Præstegaardene og i Kjøbstæderne er Huusfliden meget god, og det er ubetydeligt, som kjøbes af fremmed Klæde og Linned. Med Undtagelse af Dronninglund Sogn og nogle enkelte andre bestille Mandfolkene intet udenfor hvad nærmest angaaer Agerbruget, men i hine Sogne forarbejdes endeel Træsko, tildannes Bogntømmer og Agerdyrknings=Redstaber, flettes Kurve og bindes Koste af Dviste eller Lyng. Det meste af det vævede Løi, som bliver tilovers fra Forbruget, sælges ved Markederne, især i Hjørring og Dronninglund, og kjøbes mest af Tjenestefolk; meget bringes til Kjøbstæderne; de norste Skippere kjøbe ogsaa endeel. Til Binæringsveie maae ogsaa regnes Teglbænding, nogle faa Pottemagerier, hvoraf dog et ikke ubetydeligt paa Deland, Brænding af sorte Gryder eller Kar, nogen Salt=Tilvirkning af Tangaste paa Amtets Østkyst, og paa Læsø af Havvandet. Hjørring Amt er maaskee det eneste, hvori Kalkbrænding ikke finder Sted.

Som Beviis paa hvormegen Vægt Regjeringen i sin Tid har lagt paa Huusfliden, meddeles nedenstaaende Skrivelse af 6te Septbr. 1779 fra Arveprinds Frederik til Commerce-Collegiet: „Da det ligger Hs. Majestæt saa meget paa Hjertet, at see Huusfliden opmuntret og understøttet, og den Lyst at forarbejde og bære sit eget udbredt i Provindserne; saa er det en Følge deraf, at Allerhøiøstsamme ville, at Farveren Winding i Sæby i Bendsyssel skulle i sit nyttige og alle-rede i Gang værende Anlæg nyde Hjælp af Collegiet og saamegen enten strax paa cengang eller til visse fast=

satte Tider, som man nogenledes efter Undersøgelse sandt tjenlig. Og til den Undersøgelse troer man, at et af Collegii egne Lemmer kunde nyttigst bruges; thi ville Hans Majestæt, at Etatsraad Hennings befales at reise lige til Sæby og der paa Stedet ikke alene prøve Sandheden af bemeldte Bindings Foregivende, men ogsaa noie besee hele Anlægget, hvorledes det er, hvad det har kostet, ved hvor mange det drives, hvad der ved dette Anlæg bringes tilveie, dets hele Sammenhæng med Folkene paa Landet, hvormeget der hos flittige Præster, Forvaltere, Proprietairer, ja Bønder, saavidt man kan blive bekjendt hos disse forskjellige Menneffer, forarbeides af slikt Tøi og hvorledes det hos dem bæres og er elsket, samt endelig hvad Hjælp Binding bør nyde, og hvorledes han samme vil anvende. Naar Etatsraad Hennings finder alt sandt, var det bedst, at lade Anlægget blive i sin Gang, iffun styrke det, men slet intet forandre, og at Understøttelsen jo før hellere forundes Manden, paa det Folket i Landet strax kan føle Kongens Omhu og Anlægget faae mere Drift. Og saa maatte sees paa, at det kunde blive i Gang, om endog Binding skulle komme til noget." Det bliver i samme Skrivelse paalagt Etatsraaden, efter endt Undersøgelse, at undersøge Sildefiskeriet i Limfjorden og derpaa gaae over Skive, Viborg, Randers ned til Røding, og allevegne blandt flere andre Ting agte paa Huusfliden og paa Muligheden af at have flere Anlæg som det i Sæby og hvor flere ere; paa Tilbagereisen gjennem Fyen og Sjælland skulde det Samme havees i Sigte. Hennings fandt endeel Mangler ved Anlæ-

get, og foreslog Maaden, hvorpaa de kunde afhjælpes. Ved Kongl. Resol. af 29de Novbr. 1779 autoriseredes Collegiet til at foranstalte Alt, hvad udfordredes for at gjøre Appreterings- og Fabrikations-Indretningen i Sæby saa fuldkommen og nyttig, som den efter sin naturlige Bestaaffenhed kunde og efter Hensigten burde blive.

Det Huusfliden især afgiver sig med i Aalborg Amt er Lærred, sribet Løi og Badmel, meest til eget Brug, dog sælges ogsaa noget. Benschsel er den flittigste Deel af Amtet, især Kjærherred; her træffes sjældent et Huus, uden en Bævd der er i Gang. Produkterne affættes fornemmeligen til den tjenende Klasse, som ikke i dette Amt erholder Klædningsstykker til Løn, til simple Familier og til Handlende; noget gaaer endnu til Norge, men dog langt fra i den Grad, som førend 1814. Det er ene Fruentimmerne, som deeltage i Huusfliden; i Skovegnene forfærdige dog Mandfolkene alle de i Landbruget almindelige Haandredskaber, men især Træsko, hvilket Arbeide for nogle er en ikke saa ringe Erhverv. I Fiskeegnene have Fruentimmerne endeel Fortjeneste ved at forfærdige og udbedre Fiskeredskaber. Naar til dette føies Teglbænding og Pottemageri, er alt sagt om Amtets Landboeres Industri.

I Randers Amt er det især Dvindesjønnen, der afgiver sig med Huusflid, men det i en udmærket Grad; ogsaa blandt de høiere Stænder er Sands derfor meget udbredt. De fleste af Huusmødrene forsyne deres Huus ved egen og Døttres Flid med det for-

nødne af Uldent og Linned; de forskaffe manges fattig Huusmandskone Fortjeneste med Spind, naar de ikke selv kunne overkomme det; deres Vindstibeligbed udstrækker sig ofte til Forarbeidning af fine Bomuldstøier. Fra Østerlisberg Herred, den sydlige Deel af Sønder Herred, Mols, Gjerlev, Dnsild, Nørrehald og Støvring Herreder sælges en betydelig Mængde Lærreder og Badmel, især fra de sidstnævnte to Herreder, desforuden Dynevaar, Hvergarn m. m. Hvor man ikke selv avler tilstrækkelig Hør, kjøbes den. Fra Nørrehald Herred sælges aarligen flere tusinde Alen, for det Meste særdeles godt Hørlærred og omtrent halvt saa meget Blaalærred. I de andre Herreder forarbeides ifkun til eget Brug. Paa de fleste Steder lader man i Almindelighed Tøierne væve af Landsbyvævere; paa Mols, i Gjerlev og Dnsild Herreder derimod er sædvanligen een eller et Par Væve i hver Gaard og i hvert Huus. De Lærreder og andre Tøier, som forarbeides til Salg, føres i Almindelighed til den nærmeste Kjøbstad, hvor de enten sælges til Kjøbmændene eller falholdes paa Markederne, især i Randers og Aarhus. Hvad Mandkjonnet angaaer, er det godt om Bonden og hans Karl snoe de Akeb, der bruges i Gaarden, gjøre Kornbaand af tørrede Siv, forfærdige Skovle, Grebe, River, hugge Træet til Bogne og øvrige Volsredstaber, og dertil er det ifkun i Skovegnen, hvor det skeer. Til Binærringsveie høre i dette Amt Kalk- og Teglbrenning, Forfærdigelsen af sorte Jydepotter i Worrup ved Randers, Træskomageri i Sønderhald

Herred, af hvis Produkt dog iffun en ringe Mængde kommer til Salg, Tørvforkulling i Sønderhald Herred; en Oliemølle ved Mariager Fjord.

Ogsaa i Marhuus Amt finder Huusflid Sted, men i ringere Grad end i ovenanførte Naboamt; det er meest til eget Brug og til Fjølsløn der forarbeides. Bævning i Huset er ikke brugelig, men der gives mange Bævere og Bæverpiger. Mandfolkernes Huusflid er meget ubetydelig, dog hugge de nogle Steder om Dagen, andre Steder flettes Siv, atter andre spindes om Vinteren noget Tøierreb. Af Binæringsveie enkelte Træskomagere og Pottemagere.

Bedre er Forholdet med Huusflid i **Biborg** Amt; thi her findes det vigtige Uldbinderi i **Lysgaard** og **Hammerum** Herreder. **Kinned=Spinding** og **Bævning** er ogsaa meget udbredt i den østlige Deel af **Sønderlyng** og **Middelsom** Herreder og **Salling**. Fruentimmerne sidde stadigen ved Koffen i deres Fritid fra den tidlige Morgenstund til Sengetid, der om Vinteren sjelden kommer før henimod Midnat. En duelig Spinderste regnes at kunne levere efter Midtelmaal dagligen $\frac{1}{4}$ R Hørgarn og $\frac{1}{2}$ R Blaargarn. Af Mandfolk afgive kun faa sig med Spinding. I de fleste Gaarde og Huse findes Bæv, i nogle Gaarde tvende. Flerheden bleger selv sit Værred, og det ret godt. I **Borning** Sogn findes en Blegdam, hvor aarlig bleges flere tusinde Alen Værred. I **Bindeegnen** afgiver to tredie Deel af Befolkningen sig med denne Industrigreen, i **Værredsegnen** iffun en fjerde Deel; thi i

den første afgive Børn, Gamle og Svage sig dermed, i den sidste kun Børne, arbejdsføre Qvinder og Bøvere af Profession. De Lærreder, som kunne undværes, sælges næsten alle i Randers og Viborg. — I Dagbjerg og Mønsted Sogne ere betydelige Kalkbrænderier, Pottemagerier i samme Egn, Trævarers Forarbejdelse i de sydførlige Sogne i Hids Herred, Træskomageri i Skovegne, men ikke stort meer end til eget Forbrug, ifkun lidt føres til Holstebro og Skive, Tørveful i Lysgaards Herred, Teglbænderi, især i Lysgaards og Tjends Herreder. Af Fabrik anlæg et Garveri i Granslev, Houlberg Herred, og Klædefabrikken Bruunshaab.

For Skanderborg Amt maa anføres omtrent det Samme som for Viborg Amt, men i ringere Grad. Udbinding f. Ex. finder Sted i de Dele af Amtet, som støde op til Viborg Amt, dog ikke af nogen syn-derlig Betydning. Endskjøndt den øvrige Deel af Huusfliden paa saa eller ingen Steder af Amtet har naaet nogen betydelig Høide, saa er det dog ikke saa lidt, som i Aarets Løb tilvirkes af Lærred, Badmel, Hvergarn og flere Sorter Løi; Produktet er i Almindelighed ikke alene tilstrækkeligt til Husets eget Forbrug, men ogsaa til Tjenestefolks Løn, undertiden bliver ogsaa et Stykke Løi tilovers til Salg. Uden-væveriet finder især Sted i den vestlige Deel af Amtet. Lærredstilvirkningen udgjør dog den vigtigste Deel af den qvindelige Huusflid i den største Deel af Amtet, især i den østlige Deel. Hvor egen

Høraavl ikke er tilstræffelig til at nære den, fornemligten i Bestlandets skarperne Egne, der indkjøbes Hørrer i de østlige Egne tildeels for de Penge, som ere tjente ved Salget af uldne Varer. Til Husets Forbrug, Tjenestefolkernes deri indbegrebne, indstrænker sig i Almindelighed Lærredstilvirkningen; i mangel Gaard bliver dog ogsaa et Stykke Lærred paa 50 Al. tilovers til Salg; de fattigere Bønder beholde kun Blaarlærredet, og sælge det af Hør. Træforkulling er en ikke uvigtig Vinæring i de paa Stove rige Stræfninger af Amtet, ligesom Tørvforkulling i den indre Deel af Amtet og i Besteregnes store Mosestræfninger. Fornemmelig i Nye Sogn brændes endeel Aske af Bøgestubbe, hvilket giver fattige Folk nogen Fortjeneste. Den vigtigste Vinæring er Træskofabrikation, som har sit Hovedsæde i dette Amt. Forskjellige Arbejder af Træ, som Stole, Truge, Trætøfler, Bogtøi og Bogne, m. m.; af Riis, Siv, Straa, Lyng udføres ogsaa; Pottemageri, især i Gjern Herred, Teglbrenning, som er i Tiltagende i Forhold til som Ege Gavntømmer bliver meer og meer kostbart og vanskeligt at bekomme. Kalkbrænding. Et lidet Maskin-Uldspinderi er i Brads Sogn, hvis Garn tjener til Eiernes Uldvæveri i Thorning; endeel Balkemøller, til Badmel, forbundne med Meelmøller; Oliemøller i Lundum og i Skanderup Sogne.

Huusfliden er overalt i god Gang i Beile Amt, især i Besteregnen. Om Vinteren sysselsætter Vindfolkene paa Landet sig med at forfærdige alle Slags

Tøier og Lærreder; de høiere Stænder kappes i visse Dele med Vandalmuen. I Østeregnen er det Badmel, Hvergarn, Hør og Blaarlærred, Sengetoi, som udgjøre Huusflidens Hovedprodukter, i Vesteregnen, hvor ikke avles Hør, uldne Vaar, deriblandt striffede. I de østlige Egne strækker Huusflidens Frembringelser sig ifkun til Egnens eget Forbrug; thi, hvad der bringes til Markederne kjøbes meest af Tjenestefolk og Kjøbstads-Muuen; derimod bindes vesterpaa, i Brande og Tyrregod Sogne, endeel til Handel. Andre Binæringsveie ere ikke af stor Betydenhed. I Elbo, Holmands, Brust og Tyrild Herreder forarbeides endeel Hjultommer, Træsto, Tøndebaand m. m., som affættes paa Vesteregnens Markeder. I endeel af Vesteregnen tilvirkes Kul; her er ogsaa endeel Teglovne. Alle Bygninger opføres nu der af Grundmuur. Af Fabrik anlæg: en Papiirfabrik i Randbølle Sogn, en Hammermølle i Skibet Sogn, en stor Klædefabrik i Greis Sogn.

For Ribe Amt maa gjentages, hvad er sagt om de andre Amter, angaaende Fruentimmernes Huusflid; dog strække Frembringelserne sig ikke synderligen videre end til eget Brug, i det Mindste ikke ud over Egnens. Af Lærred forfærdiges mindst, da der ikke avles Hør, de fleste bære derfor uldne Skjorter og sove i uldne Pagner. Paa Fano væves endeel Lærred til de mindre Seil. Mandfolkene ere som omtrent overalt; dog vinde, haspe og karte de i de vestlige Egne; tillige striffe de Strømper, Trøier m. m. Nogle Steder binde de Biefuber eller Halmkurve, snoe Simer, flette Sivpu-

der m. m. Knipleriet er flere tusinde Menneskers Sysselsættelse i Distriktet mellem Ribe og Lønder. I Bester Herred er Saltkogning Erhverv for Mange, ligesom Kalk men især Teglblænding. Egnen om Varde er det egentlige Hjem for Tilvirkningen af sorte Jydepotter. Hvor Torven dertil er passende, brændes den til Kul, hvilket har givet Anledning til Fabrikation af Høleer og Skjæreknive i Gjording, Malt og Øster Herreder. I Veien, Malt Herred, er et meget betydeligt Garveri; der er tillige et Bark-, Slibe-, Stampes- og Maleværk; Stampemøller paa mange andre Steder, Kurvesletning i Lunde og Dutrup Sogne, Træsto-Magerie i Andø Herred.

I Ringkjøbing Amt er det, som almindeligviis i de andre Amter, at i de gode Egne indskrænker Huusfliden, som finder Sted overalt, sig meest til eget Brug; Linnedhuusfliden maa dog vige for den af Uld; imidlertid tiltager den i samme Grad, som Bruget af uldne Skjorter og Lagener aftager. I Sognene langs med Kysterne sysselsætter Fiskeriet mange Hænder med at forfærdige Fiskegarn og øvrige Fiske-redskaber. Med dette Arbejde, hvori begge Køn deeltage, sysselsætte de sig meest om Vinteren. I det Hele kunne Mandfolkene her i Amtet ikke beskylde for Dræksløshed; hvad Bonden forbruger af Halmreb, Bifuber, Kurve, Hestepuder, Dormaatter, Spisestæer, meest af Horn, Beenknapper m. m. forfærdiges af Mandfolkene i deres Fritimer. Mange snoe tillige deres Hamperer. I Hammerum Herred bindes uldent Gøds. I de Huse, hvor ikke bindes, saasom paa Hovedgaarde

og i Præstegaarde, sysselsætte Karlene sig med de andre ovenfor nævnte Syøler. Til Badmelets Bearbejdning er Amtet rigelig forsynet med Stampemøller. Teglværker frembyde en ikke uvigtig Vinæringssvei; Kalkbrænderiet er ikke ubetydeligt i Hjerm Sogn og Herred; i den sydlige og østlige Deel af Amtet brændes sorte Leerkar, men kun til Omegnens Forbrug; hvor der haves store og gode Torvemoser brændes en Mængde fortrinlige Torvekul; i Lem Sogn, Bølling Herred, har en Bonde anlagt en ubetydelig Papiirfabrik; Kystbeboerne, især omkring Ringkjøbing Fjord, fuge Salt.

Kastes nu et Blik over Fremstillingen af Vinæringerne i de forskjellige Amter af Danmark, findes, at de især bestaae af Uldbinding, af Bævning af Linned, Uld- og Hvergarn, af Forfærdigelsen af Træsko og andre Slags Trævarer, af at brænde Teglsteen og Potter. Bævning, Pottemagerie, tildeels Teglbinding og Træskomagerie afgive Gjenstand for den almindelige Handel. Af Bæveriets Produkter er det fornemmeligen Væred og Hvergarn, som komme i Handelen, i Særdeleshed fra Bornholm, den nordlige Deel af Fyen og Randers Amt, samt nogle af de dertil stødende Herreder af de andre Amter. Uldbinding leverer betydeligt Handelsprodukt fra Viborg og Ringkjøbing Amter; Træskofjæring fra flere af Jyllands Amter; Pottemageriet for Randers og Ribe Amter.

I det Efterfølgende meddeles nærmere Underretning om Bestaffenheden af nogle af disse Vinæringes.

Lærredsvævningen.

Tilvirkningen af danske Lærreder, forsaavidt som den kan regnes til en Vævering, har altid fornemmeligen fundet Sted paa Landet, og har været beregnet deels paa Forarbeidernes eget Forbrug, deels paa Landbeboernes og de provindstille Kjøbstadborgeres. I den almindelige Handel forsyntes ifkun Norge dermed, og saalænge dette Rige var forenet med Danmark, fandt jydsk Lærreder der en god Affætning; men siden den Tid bleve danske Lærreder en meget indskrænket indenlandsk Handels Gjenstand, hvortil Fordringer ikke vare meget store. Lærrederne manglede de Egenstaber, som gjøre dem til god Handelsvare, saaledes som Lærrederne fra Schlesien, Westphalen, Holland og Irland ere; de manglede Tænsformighed, og vare hinanden høist ulige i Længde, Brede og Fjinhed. Til Huusbrug var dette ligegyldigt, men ikke for Kjøbmanden, som Deeltager i Verdenshandelen; thi en Vare, der som de danske Lærreder mangler disse Egenstaber, og som Kjøberne maa undersøge Stykke for Stykke, og hvoraf det ikke vil være ham muligt, at forstaae et Parti af en og samme Sort, maa ophøre at blive Gjenstand for en Handel, saa stor og udstrakt, som hine Landes Lærredshandel. At bringe det dertil, og derved gjøre Landboernes Lærredstilvirkning mere indbringende for dem, var derfor en Opgave, som maatte være magtpaaliggende for dem, til hvem Omhu for Industriens Fremme var overdraget. Ved at see hertil, hvorledes Regjeringerne i nogle andre Stater, hvis Landbeboere have en ikke uvigtig Indtægtskilde ved Lærredsvævning, have virket til dette

Diemed, var det klart, at det især var ved Fabrikations-Reglementer, at det var opnaaet; men det maatte tillige erkjendes, at disse Reglementer vare givne paa Tider, da der i de Lande, hvor de gjælde, fandt en udbredt Væredshandel Sted, som ikke alene forsynede det indenlandske Behov, men ogsaa en stor Deel af Udlandets. Ved at see hen til de i nyere Tider givne Fabrikations-Reglementer for Væredsvævningen, f. Ex. flere i 1829 i Kongeriget Hannover udstædte Halleanordninger, findes ogsaa, at disse Reglementer ere givne især med Hensyn til Affætningen af Væred til Udlandet, ligesom ogsaa at de Handlende, der overbevises om at have sendt til Udlandet uhallet Væred, tilpligtes Pengebøder.

Her i Landet var Forholdet anderledes, her var ingen saadan Medbeiling i Produkternes Affætning, at Væverne, for at opnaae dette Diemed, behøvede at underkaste sig de Vaand, og de Fordringer, som Kjøberne muligens under andre Omstændigheder vilde have gjort, som en Betingelse for at de affjøre dem deres Væred, saaledes som Hamborgerne i sin Tid gjorde det i Schlesien. Saaledes, som allerede ovenfor sagt, var det især til Huusbrug at Borgerne forsynede sig med indenlandske Væred; og for Huusmødrene var det ligegyldigt, om det ene Stykke Væred netop var af samme Gensformighed, som det Andet. Under saadanne Omstændigheder at paabyde Reglementer og underkaste Væverne den dermed forbundne Tvang, vilde upaatvølgelig have været ubetimeligt og snarere have virket hemmende end befordrende. Derimod syntes det klart, at

det eneste hensigtsmæssige Middel til at tilveiebringe en bedre og mere eensformig Bævning var, at gjøre Bæverne opmærksomme paa, at det stemmede overeens med deres egen Fordeel, at gjøre deres Varer til Handelsvarer, og for at bidrage til at Overbeviisningen herom saameget hurtigere bibragtes dem, ved Præmier at belønne de Varer, som vare forfærdigede efter den givne Anviisning. Klart maatte det ogsaa være, at ikke strax blev gjort gjældende alle de Fordringer, som kunde gjøres handelsdygtige Varer, men, at der med sagte Strid søgtes at naae Maalet. — Ligesom man var i Begreb efter ovenstaaende Principer at fremkomme med en Plan til Lindehuusflidens Fremme i de danske Provindser, modtog General-Toldkammer og Commerce-Collegiet et Allerhøieste Reskript af 24de Febr. 1825, hvori Collegiet paalægges: „at afgive Betænkning om hvilke Foranstaltninger kunde være at træffe til især paa Landet i Danmark at fremme Huusfliden, og fornemmeligen den, der gaaer ud paa ordinaire Lærreders og Uldvarers Forfærdigelse.“ — I den allerunderanstigste Betænkning, som i denne Anledning blev indgivet, blev gjort opmærksom paa, at Fabrikationen af uldne Tøier udfordrer, naar de skulle være gode, mange og forskjellige Slags Færdigheder og Kundskaber; saaledes hører hertil Kundskab til Uldens Sortering, Vaskning, Kartning, Spinding, Bævning, Farvning og Overffæring med videre Appretur. Disse Kundskaber erhverves ifkun efter langvarig og nøjsommelig Dplærelse i fabrikmæssigen indrettede Manufacturer, og der-

til er det meget sjældent, at de findes samlede i een Person. Er det ifkun efter lang Ovelse at Kundskaben til ordentlig Uldmanufacturering erholdes, kan det ikke ventes, at Landmanden, hvis Besyssel industriøse Arbejder dog stedse maae blive, kan forskaffe sig saadan Kundskab og Færdighed, hvorfor Uldmanufacturering stedse har været betragtet som en Industriegreen, der mere passede sig for Fabrikation end for Huusflid, eller for den Næringsdrift, som udeløffende sysselsætter sig dermed, end for den, for hvilken den ifkun er en Bisag. Collegiet maatte derfor fremsætte den Formening, at ved Bestræbelserne for Huusflids=Productionens Forædling burde for Diebliffet ifkun Vinne=Huusfliden komme i Betragtning. Med Hensyn til Denne tiltraadtes de ovenanførte Principer, og istedetfor at indvirke ved strenge Reglementer, vilde man søge om muligt ved Pengebelønninger at opnaae det Samme. Men, ved at søge at skaffe de danske Lærreder en Handelsvares Egenstaber, og altsaa ved at bestemme de Betingelser, under hvilke Præmier kunde vindes, ansaaes det rigtigst staddigen at have for Die Lærredernes daværende Bessaffenhed og Producenternes Evner, for derved at lette Overgangen til den bedre Tilvirkning. Den største Deel af de Lærreder, som den danske Landalmue tilvirkede, var grov, smal og høist ulige i Brede og i korte Stykker. Hvad Stykkernes Længde angif ansaaes det rigtigst, at indskrænke sig til at fordre, at halledygtigt Lærred skulde indeholde ubleget eller bleget 25, 50 eller 75 Alen. Ved at fordre meget lange Stykker, sattes den fattigere Deel af Landalmuen, som

ikke har Evne til at anskaffe sig et saa stort Parti Garn, udaf Stand til at kunne konkurrere til Præmie. I at bestemme Bredden maatte tages Hensyn til Værredernes forskjellige Brug. Hovedbruget er til Skjorter og til Lagener. Til Skjorter ere de almindeligst blegede af tvende Breder, nemlig $4\frac{1}{2}$ Dvarteer og 5 Dvarteer, alt efter som til meer eller mindre fyldige Menneſker, og til Lagener, ligeledes af tvende Breder, $5\frac{1}{2}$ Dvarteer og 6 Dvarteer, eller til enkelte og dobbelte Senge. Disse fire forskjellige Breder maatte altsaa tages tilfølgende. Det Værred, som ubleget tilbydes til Halling, maatte efter indhentedede Oplysninger være 2 Tommer bredere. Med Hensyn til Værredernes Fiinhed fandt man, at grovere Værred end det, som udfordres til de vestindiske Tropper og til Hs. Majestats Negere, ikke burde være præmiedygtigt. Saadant Værred indeholder omtrent 36 Traade i Kenning pr. Tomme. Godt Værred indeholder omtrent lige mange Traade i Kenning og Iſlet. Det danske Huusflids-Værred har een til to Traade mindre i Iſlet end i Kenning. Det fremmede Værred, især det tydske, har derimod flere Traade i Iſlet end i Kenning. Dette kommer af at Værredet er sat aabent i Væven, og altsaa er tyndt. At opmuntre til ſlettere Fabrikation, kunde ikke tilraades. Kenning og Iſlet maatte derfor omtrent have ligemange Traade. I den Forudsætning, at en grovere Fabrikation end den til Commis-Værred ikke burde opmuntres, kunde Præmie-Værrederne inddeles i 4 Klasser; 1ste Klasse fra inclusive 36 til 45 Traade i Kenning pr. Tomme, 2den Klasse fra 46 til 55 Traade, 3die

Klasse fra 56 til 65 Traade, 4de Klasse det over 65 værende Antal Traade.

For at bestemme i hvilke Distrikter Haller burde indrettes, maatte sees hen til de Steder her i Landet, hvor Pinnedhuusfliden har hjemme, og der vilde da ifkun blive faa Amter, der ikke fik Haller; men saaes tillige hen til de Befostringer, som Planens Iværksættelse vilde medføre, antoges det at være rigtigst, for med den indskrænkede Sum, som dertil kunde affees, at virke med mere Kraft, at udvælge til Præmie-Distrikter enkelte Egne, hvor Pinnedhuusfliden var meest udbredt, og disse vare den nordlige Deel af Fyen og Randers Amt. Skulde Præmierne for halledygtigt Væred blive til Opmuntring, kunde de neppe være ringere end for 1ste Klasse $1\frac{1}{4}$ fl. pr. Al.; for 2den Klasse 2 fl.; for 3die Klasse $2\frac{1}{4}$ fl. og for 4de Klasse $2\frac{1}{2}$ fl. pr. Alen. Mellem første og anden Klasse er større Spring end mellem de andre. Dette var for meer at opmuntre til de finere Væreders Tilvirkning. Overensstemmende hermed bifaldt H. S. Majestæt ved Resolution af 23de Octbr. 1824, at een Væreds Halle maatte oprettes i Odense Amt og een i Randers Amt. Præmiens Beløb saavel som Befostringerne ved Hallens Indretning skulde udredes af Industriens Fond. Forøvrigt blev det Collegiet paalagt nærmere at indkomme med allerunderdanigst Forslag til paa hvad Maade der kunde opmuntres til at fremme den Industri, der med saamegen Fordeel drives i enkelte Distrikter af Jylland, nemlig i Strikning af uldne Strømper, Huer og Trøier. Hallen for Odense Amt aabnedes den 2den Juli 1825,

i Lumby, den for Randers Amt den 16de s. M. i Randers. Det Værrød, som tilbødes til Halling, men som indeholdt længere Allenmaal end de tilladte, skulde affkjæres Overmaalet, for at kunne blive præmiebyg-
 tigt, hvilken Bestemmelse dog forandrede det paaaf-
 gende Aar, da det tillodes, at Længden maatte over-
 strides med 4 pCt., paa Grund af at det i Almindel-
 lighed ikke kan forudsees, om et Stykke Værrød bliver
 længere end beregnet, da Renningen strækker sig under
 Arbeidet. — Halle Klassemærket blev oprindeligen paa-
 trykt den ene Ende af Værrødet. Dette gav Anledning
 til at Stykker, som vare hallede til 75 eller 50 Allen,
 bleve afflippede, saa at de kom til at indeholde et af
 de mindre Allenmaal, hvorpaa det paaany frembødes til
 Halling og ogsaa modtoges, saa at et og samme Stykke
 flere Gange blev tilkjendt Præmie. For at forebygge
 dette blev befaleet den 16de April 1826, at Stykker
 over 25 Allen skulde mærkes med Amtsseglet ved Eggen
 for hver 25 Allen; men den 23de Decbr. s. A. for-
 andrede denne Bestemmelse derhen, at dette Mærke
 skulde bortfalde, som skadende Værrødet, hvorimod Dros-
 mene skulle vedhænge Enderne. — Som Veiledning for
 Hallerne blev det dem paalagt i 1826 at paasee, at
 Isletten bør være ligesaa tæt, som Renningen. — I An-
 ledning af en Skrivelse i 1826 fra Amtsprovst Püttken,
 hvori gjordes opmærksom paa, at Blaarlærrød for en-
 deel vanskelige kunde skjælnes fra Hørlærrød, da man
 havde begyndt paa ved Kartning at forbedre Blaarene,
 tilkjendegav Collegiet, at det maatte ansees ligegyldigt,
 om Værrøder ere af Blaar eller Hør, naar de kun ere

gode og overensstemmende med Forstriften. — Værreders Godhed beroer meget paa, at de ved Vævningen brugte Ritter ere gode. I Almindelighed er dette ikke Tilfældet med de Ritter, som bruges af Landalmuen. For at gjøre Væverne i Odense og Randers Amter bekendte med de fortrinlige Ritter, som forfærdigedes af Dugmagermester Hansen i Kjøbenhavn, bleve Prover af dem sendte til Amternes Haller. Iffun i Odense Amt bleve nogle affatte, i Randers ingen. Aarsagen hertil anførtes at være den, at Ritterne vare for kostbare. For at lette Anskaffelsen blev befalet ved Kongl. Res. af 6te Decbr. 1826, at der maatte anvendes indtil 400 Rbd. til Indkjøb af et Parti af Hansens Ritter til Salg ved Hallerne i Odense og Randers, dog saaledes, at Industriens og Commercens Fond bærer den halve Udgift af disse Ritters Anskaffelse. — Til forskjellige Tider er heri skeet Forlængelse, saa at Fordelingen af Ritter vedbliver endnu. — Bestemmelsen med ublegede Værreders Brede beroede, som viist, paa hvad var angivet som Indsvinding ved Blegningen. Der blev imidlertid siden gjort opmærksom paa, at Erfaringen havde viist, at det ublegede Værred sjældent indsvinder een Tomme i Bredden ved Blegningen, og at det altsaa var til Tab for Eieren, naar disse ublegede Værreder skulde have en større Brede, da de 2 Tommer, som udfordredes mere, end for de blegede, er af større Værdi end Hallepengene, og ingen Godtgjørelse betales for Overmaalet. Dette skulde derfor ogsaa have været til Hinder for den med Hallen tilsigtede Nytte, da Almuen, naar ingen Fordeel er forbun-

den dermed, ikke vil gjøre sig den Umage med Lærreders Bævning, som Hallebestemmelserne udfordre, hvorfor foresloges, at Bestemmelsen om Tillæget af 2 Tommer i Bredden for de ublegede Lærreder maatte bortfalde, og at disse Lærreder for Fremtiden stempledes overeensstemmende med deres virkelige Brede. Dette blev bifaldet ved Kongl. Resol. af 19de Decbr. 1827. — Efter Andragende fra Amtmanden i Beile og fra Amtets landoekonomiske Selskab oprettedes ved Kongl. Resol. af 7de Mai 1828 en Lærredshalle for Beile Amt i Beile. — Ved Kongl. Resol. af 8de Aug. 1829 blev oprettet en Lærredshalle ved Grevsfabet Holsteinborg. Omkostningerne derved bleve udredeede af Industriens og Commercens Fond; den sidste Halle kom ikke i Virksomhed.

Erfaringen havde lært, at Springet i Klasse=Inddelingen var for stort, hvorfor bestemtes ved Kongl. Resol. af 10de Octbr. 1835, at de 4 Klasser for Fremtiden skulde deles i 7. 1ste Klasse med 36 til 40 Traade pr. Tomme i Renning, Præmie 1 fl. pr. Alen; 2den Klasse 41 til 45 Traade, Præmie $1\frac{1}{2}$ fl. ; 3die Klasse 46 til 50 Traade, Præmie $1\frac{3}{4}$ fl. ; 4de Klasse 51 til 55 Traade, Præmie 2 fl. pr. Alen; 5te Klasse 56 til 60 Traade, Præmie $2\frac{1}{4}$ fl. pr. Alen; 6te Klasse 61 til 65 Traade, Præmie $2\frac{1}{2}$ fl. ; 7de Klasse 66 Traade og derover, Præmie 3 fl. pr. Alen. — Ved denne Leilighed blev det tilladt at lade halle Blaars og Hampelærreder, og af hvilkesomhelst andre end de i den Kongl. Resolution af 23de Octbr. 1824 ommeldte Længder, men uden at der for Lærre-

der af disse andre Længder udbetaltes Præmier. Erfaringen havde nemlig lært, at Mange vare tilfredse med at erholde Hallemærket, som et Beviis paa Lærredets Godhed, uanset at det ikke ledsagedes med Præmie, fordi Alenmaalet ikke var af det til Præmie berettigede. — Det betydeligt tiltagende Quantum Lærred, som tilbødes Hallerne, og det at Lærred blev hallet uden at belønnes med Præmie, viste i Forening med gennem Amterne modtagne Oplysninger at Bæverne allerede havde erkjendt Hallemærkets Nytte, hvorfor det ansaaes rigtigst, efterhaanden at indstrænke Præmierne. Ved allerhøieste Resol. af 30te Novbr. 1839 bortfaldt Præmien for 1ste Klasse; den for 2den Klasse nedsattes til $\frac{2}{3}$ Rbß.; for 3die Klasse til 1 Rbß. og for 4de Klasse til $1\frac{1}{2}$ Rbß., dog skulde de for 2den og 3die Klasse bortfalde fra 1ste Jan. 1841, hvorimod de for de andre Klasser skulle vedblive uforandrede. Hvilken Indflydelse dette har havt, viser efterstaaende Oversigt, af hvad der er hallet ved disse Haller fra deres Oprettelse indtil Udgangen af 1847.

Særedse- ballen i	hør ballet							Summa
	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Nr. 4	Nr. 5	Nr. 6	Nr. 7	
Randers	Alen	Alen	Alen	Alen	Alen	Alen	Alen	Alen
1825	425	1250	75	"	"	"	"	1750
1826	7300	8150	300	"	"	"	"	15750
1827	4500	11425	475	25	"	"	"	16425
1828	9025	15825	775	"	"	"	"	25625
1829	8750	16050	625	"	"	"	"	25425
1830	6200	21800	1425	50	"	"	"	29475
1831	6450	14475	1200	"	"	"	"	22125
1832	8075	13575	1750	"	"	"	"	23400
1833	7225	12100	1800	"	"	"	"	21125
1834	14125	21550	3025	"	"	"	"	38700
1835	3400	9600	1050	"	"	"	"	14050
1836	1575	7030	13229	11686	3444	400	"	37064
1837	2375	6975	10100	9325	3350	225	"	32350
1838	5135	14780	25270	23200	9900	1175	"	79460
1839	2075	11580	25425	22845	8575	525	75	71100
1840	459	4749	11753	6796	2148	50	175	26130
1841	"	173	3649	7697	3778	250	100	15647
1842	67	473	2541	6062	3650	650	175	13618
1843	"	218	968	5037	1974	648	50	8895
1844	"	91	263	2923	2031	425	100	5833
1845	"	"	453	3102	2275	400	75	6305

1846	"	"	"	"	1899	2475	200	100	4674
1847	"	"	"	"	1680	4175	275	100	3255
Öbense									
1825	100	200	50	"	"	"	"	"	350
1826	1175	1500	275	"	"	"	"	"	2950
1827	750	2625	200	"	"	"	"	"	3575
1828	1675	925	125	"	"	"	"	"	2725
1829	3975	1275	75	"	"	"	"	"	5325
1830	2425	1525	200	"	"	"	"	"	4150
1831	3150	1025	525	"	"	"	"	"	4700
1832	3600	3500	375	100	"	"	"	"	7575
1833	5475	1950	200	"	"	"	"	"	7625
1834	6300	2725	275	"	"	"	"	"	9325
1835	4809	2478	687	135	"	104	"	"	8213
1836	2895	3325	1450	700	"	175	300	50	8895
1837	2244	2400	1620	1202	"	646	197	25	8334
1838	3756	4136	3745	1570	"	662	237	"	14106
1839	3950	4487	3408	1933	"	971	273	75	15097
1840	261	3120	1944	1100	"	230	265	"	6920
1841	95	225	179	1351	"	534	380	60	2824
1842	"	130	"	991	"	457	50	50	1678
1843	"	138	150	373	"	362	268	33	1324
1844	"	26	117	861	"	919	112	25	2060
1845	54	"	72	648	"	459	227	"	1460

Lørdags- ballen i	har været							Summa Aften
	No. 1	Nr. 2	Nr. 3	Nr. 4	Nr. 5	Nr. 6	Nr. 7	
Dønsse								
1846	Aften		77	755	241	970	"	2043
1847	"	"	436	436	524	347	222	1665
Beile								
1829	2375	675	"	"	"	"	"	3050
1830	2150	275	"	"	"	"	"	2425
1831	2450	350	"	"	"	"	"	2800
1832	2025	625	"	"	"	"	"	2650
1833	1800	775	"	"	"	"	"	2575
1834	1625	500	"	"	"	"	"	2125
1835	1575	375	50	"	"	"	"	2000
1836	1025	725	500	25	75	"	"	2350
1837	375	650	525	175	100	"	"	1825
1838	1175	1375	1075	150	50	"	"	3825
1839	1350	1475	900	475	200	50	"	4450
1840	325	575	750	300	100	"	"	2050
1841	310	370	311	425	200	125	"	1741
1842	318	"	"	200	138	25	50	731
1843	"	152	100	473	235	249	50	1258
1844	"	125	75	100	100	50	175	625
1845	"	"	75	"	50	"	"	125

Anm. Spøllens Virksomhed suspenderet fra 1ste Mai 1845 ifølge Collegiets 3 Sections Skrivelse af 15 April 1845. Spøllen ophævet ifølge Kongl. Resolution af 11te November 1846.

For at drage noget rigtigt Resultat af Halle-Tabellerne med Hensyn til Hallernes Virksomhed i de Aar, de have bestaaet, maa skjælnes mellem Tidrummet før og efter 1ste Jan. 1840. Begyndelsen for det Første kan dog ikke stee førend med Udgangen af 1826, da Hallerne Aaret forud iffun et halvt Aar havde været i Virksomhed. For Odense Amt findes, at Mængden af det hallede Lærred er stegen fra 2,950 Alen til 15,097 Alen, eller omtrent til det 5 Dobbelte. Det er især i Aarene 1838 og 1839 at Forøgelsen har været ikke alene stærkest, men ogsaa pludselig, fra 8,334 Al. til 14,106 Al. Aarsagen hertil vides ikke; mueligen en Folge af tvende gode Høraar. Fra den Tid der begyndtes med at indskrænke Præmierne for de lavere Klasser, er det hele hallede Alenmaal dalet ned til 1,665 Al. At der iffun er hallet ubetydeligt af de Klasser, hvorfor ingen Præmie længer tilstaaes, hidrører formodentligen fra, at Produktet af dette Amts Linnedproduktion meer er beregnet paa Huusbrug end paa Handel, og at Huusmødrene, da Præmierne ophørte, ikke længer fandt nogen Tilskyndelse til at sende deres Lærreder til Hallen. — Ved Hallen i Randers er Mængden af Hallelærred stegen fra 15,750 Al. til 79,460 Al., altsaa omtrent til det 5 Dobbelte, især naar tages Hensyn til 1838. Mærkeligt er det, at Forøgelsen ogsaa her har været stærkest og dertil ligeledes pludselig i Aarene 1838 og 1839. Imidlertid kan intet paalideligt Resultat udbrages for denne Halle i det hele her omhandlede Tidrum, da det oplystes, at en uordentlig Halling havde fundet Sted, hvorfor og

saa Hallemesterne mistede deres Bestilling. For den sidste Periode er Mængden af det hallede Værrød reduceret til 3,255 M., hvilket dog giver et bedre Resultat end for Odense Amt, naar Aaret 1826 tages til Sammenligningspunkt. — Hallen i Beile forbigaaes, da den er ophørt, som ikke svarende til Forventningen. — Hvad Fiinheden angaaer, udviser Tabellen for Odense Amt, at den er i meget god Tiltagende, især fra den Tid, da Præmierne ophørte for de lavere Klasser. For 4de Klasse, hvori intet er stemplet førend 1832, steg Fiinheden i Forholdet fra 1.3 indtil i 1841 til 47.8. Siden er den aftaget, saa at Forholdet for 1847 bliver 8.2, men dog Aaret forud 37.0. I 5te Klasse er Forholdet af Fiinheden stegen fra 1.2 til 31.5. I 1844 var det 44.6. 6te Klasse begyndte i 1836. Forholdet var da som 3.3; i 1846 var det som 47.5; i 1847 iffun som 20.8. 7de Klasse begyndte ligeledes i 1836, og var da Forholdet som 0.5, hvorfra det er steget til 13.5. — For saavidt der kan udbrages noget Resultat for Randers Halle forinden 1840, da har Tilvirkningen af fiint Værrød ogsaa her været i god Tiltagende. Først med 1836 er begyndt at halles i 4de Klasse, og steg Forholdet fra 31.5 til 51.6, størst i 1843 med 56.6. For 5te Klasse steg Forholdet i samme Tidsrum fra 9.2 til 36.1, størst i 1843 med 53.0. 6te Klasse 0.2 til 8.4. 7de Klasse begyndte med 1839 og med 0.1, og derfra til 3.1. Det er ved Præmiernes Ophor for de lavere Klasser, at Tiltagendet har været ikke alene størst, men tillige paafaldende. — Hallernes Hensigt ogsaa at bidrage til

en finere Forarbejdning, og derved gjøre Vinnebeværingen fordelagtigere for dens Udøvere og for Staten, sees at være opnaaet og dertil i høiere Grad end med Mængdens Forøgelse. Af Bigtighed vilde det være, om denne saameget forøgede finere Forarbejdning ogsaa har bidraget til at Landalmuen har begyndt at bruge finere Vinne; thi dette vilde have betydelig Indflydelse paa dens Velvære.

For at erholde et nogenlunde rigtigt Begreb, om hvorvidt det tilsigtede Niemed med Værredshallerne er opnaaet, bliver det nødvendigt, at ovenstaaende Resultat af Tabellerne sammenholdes med de fra vedkommende Amter til forskjellige Tider indkomne Beretninger om Hallernes Virksomhed, samt at vide, at da Vinnehuusflidens Udvikling og Forædling nødvendigviis maa gaae Haand i Haand med Hørvælsens Udvikling, indgif nærværende Forfatter i Begyndelsen af 1830 med en allerunderdanigst Indstilling om, at der for Statens Regning maatte blive gjort Indkjøb af rigaist Sædehørsfrø, for at fordeles mellem Odense, Randers og Veile Amter. Ved en Allerhøieste Resolution af 27de Juli s. A. bifaldtes dette, og siden den Tid er i flere Aar af Regjeringen fordeelt rigaist Sædehørsfrø mellem bemeldte Amter, ligesom det Kongl. Danske Landhuusholdnings-Selskab saavelsom Amternes Landhuusholdnings-Selskaber have bidraget ikke alene til Rigaaist men ogsaa til andet godt Hørsfrøes Uddeling, hvilket i Forbindelse med andre Foranstaltninger i samme Retning have givet mægtige Fremstød til Hørvælsens Udvikling og Forbedring i de her omhandlede tre Am-

ter. — Hvad nu angaaer de fra Amtene indkomne Beretninger, da oplyser for Odense Amt Amtsprovst Pütken, som var Bestyrer af Hallen i Lumby, i en Skrivelse af 11 Novbr. 1833, at Rentekammerets Fordeling af rigaiff Hørfros har havt en gavnlig Virkning, da det deraf avlede Frø renses af dertil oplærte Folk. Hør=Rødningen, siger han, udføres med en hidtil ubekjendt Opmærksomhed. De store Fabrikbrydere til Hørrer have næsten fortrængt de smaae Klappebroer. Svenske Drageblokke ere prøvede, istedetfor Skjætning. En duelig Hørsvinger, som især er oplært i at trække Blaar, er bleven bosat mellem Lumby og Odense, forsynet med gode Hegler fra Benford, og har alene for Bønderne langt mere Arbeide, end han kan overkomme. Hørrer udspindes nu til langt større Fjnhed end for 10 Aar siden, og der er nu flere Huusmænd, som i deres Fristimer spinde om Kap med Konerne. I 3 Haandgjerningskoler, hvori Spindingen er det Vigtigste, læres ordentlig Spind. Talhaspen er bleven temmelig udbredt. — I Begyndelsen af 1835 siger Amtsprovsten, at Linnedvævningen har tiltaget overmaade meget i de 10 Aar Hallen har existeret; men at det bedste Garn bruges til Huusbrug. Ikkun de Hallen nærmeste Sogne have lært at væve rigtigt; Værredet bliver nu hvert Aar finere. Hallemærkets Paalidelighed er saaledes erkjendt, at Kjøberne ubetinget stole paa det, og undersøger ikke det hallede Værred. — 1836 indberettes, at Hørrerlen vedbliver at udvide sig i Amtet, og at Bønderne have

lært at sætte Priis paa godt Sædehørfrø. Spindingen vedbliver ligeledes at forbedres, og der gives Spiderster, som levere 39—42—62 Knæk Garn pr. $\mathbb{R}$ af indenlandst Hør. Pinnedvævningen er ligeledes bleven saa fortrinlig, at der endog fra Sjælland og Norge sendes Garn til Sletten, for der at forvæves. I Lumby Sogn findes 6 Jacquard=Maskiner, hvoraf een forfærdiget der paa Stedet. — Af en Beretning fra Aug. 1839 erfares, at Damaskvævningen er i meget Tiltagende, da ikke alene Honoratiories, men ogsaa Landalmuefolk lade væve Damastes Dækfæoi til Udstyr. — I den af det Kongelige Danske Landhuusholdnings=Selstfab foranstaltede Beskrivelse over Odense Amt, stadfæstes i Almindelighed, hvad ovenfor er yttret; der siges: „at Værredshallen har lært Væverne at give Kæmningen det rette Forhold til Iffletten, at vælge bedre Ritter, og Huusmoderen at sætte Priis paa fin Uld og Hør, og derhos bedre Forarbeidning.“ Amtsprovst Lütken døde, og med ham tabte Odense Amt en ivrig Befordrer af hvad henhører til Høraul og Pinnedhuusflid. Om dennes videre Skjæbne kjender Forfatteren intet, uden hvad kan erfares af Halle=Tabellen. Hallen blev efter Amtsprovstens Død flyttet til Odense. — I Forbindelse med Ovenanførte staaer, hvad nærværende Forfatter har bekjendtgjort i Tidsskrift for Landøkonomi, ny Række, 8de Bind: „Om Nødvendigheden af at føie hurtige og kraftige Foranstaltninger til Høraulens Fremme her i Landet,“ og i samme Tidsskrifts 10de Bind om samme Gjenstand.

I de andre Amter har General=Toldkammer og

Commerce-Collegiet ikke staaet i Forbindelse med de Mænd, som virke meest til Hørvælsens eller Linnedhuusflidens Fremme, eller som interessere sig saaledes for begge disse Dele, som Amtsprovst Lütken for Odense Amt, hvorfor Indberetningerne fra Randers og Veile Amter ere mindre indlysende med Hensyn til Indflydelsen Væredshallerne der have havt, endssjøndt den for Randers Amt har viist sig efter en større Maalestof end for Odense Amt, ihvorvel den muligen ikke er bygget paa saa god Grund, som i dette sidste Amt. Smidlertid oplyser Randers Amt i 1832, at Vævningen har tiltaget i Godhed, om ikke i Fjinhed, da det fineste Garn kjøbes til Kjonges Fabrik. Hallmærket havde allerede vundet saamegen Tiltro, at hallede Væreder kjøbtes uden videre Undersøgelse, og i den Forudsætning, at dette var Hallernes eneste Formaal, foreslog Amtet at Præmierne ophorte, da Formaalet var opnaaet. — 1834 erklærer Amtet, at Væredsfabrikationen betydeligen var tiltagen i Egnen om Randers, siden Hallens Dpretelse, saavel med Hensyn til Dvantitet, som Dvalitet. — Veile Amt melder i 1832, at Væredets Godhed synligen tiltager, og at Sælgerne vanskeligen kunne afhænde deres Væred, med mindre det er hallet.

„Sees hen til de i det Ovenstaaende fremstillede Resultater af Væredshallernes Dpretelse,“ siger nærværende Forfatter i en Skrivelse til det Kongelige General-Toldkammer og Commerce-Collegium af 24de April 1843, „maa upaatvivleligen erkjendes, at Diemedet med dem saalidet er forfeilet, at der tvertimod er al Anled-

ning til at være tilfreds med dem, men det vil blive nødvendigt, at Regjeringen vedbliver med at virke i den eensang begyndte Retning, for at der ikke skal tabes, hvad vundet er, og Frygten derfor er neppe saa ugrundet; men det er muligt, og neppe saa urimeligt, at der maa skee en Forandring i Planen for Regjeringens Virksomhed, og at der bør strides til at fuldstændiggjøre Planen for Linnedhuusflidens Fremme. Som allerede fremsat i det Foregaaende, ligger det Hovedprincip til Grund for den Plan, hvorpaa Lærredshallerne nuværende Virksomhed støtter sig, at lære Landalmuens Bævere at kjende til Nytten af deres Fabrikations Eensformighed, og til den Fordeel, som Hallestempet forskaffer dem i Handelen. At lære dem en kunstmæssig, bedre og for dem fordeeltigere Bævning ligger udenfor Planen, undtagen forsaavidt de ved Præmierne allerede finde Marsag til at lægge sig derefter. At vedblive længer at virke efter denne Plan, vil muligen forarsage Industrifondet en aarlig Udgift, hvis Størrelse ikke svarer til den Nytte, der anvendt paa anden Maade muligen kunde stiftes, især ikke saalænge Hallernes Bestyrere vedblive at have de uklare Begreber, om hvad tilsigtes med Hallerne, som deres Indberetninger udvise de endnu have, hvor ofte de end ere gjorte opmærksomme paa det. — Følgende ere de Maader, hvorpaa Planen til Linnedhuusflidens Fremme kan fuldstændiggjøres.

Etablering af Bæveskoler i forskjellige Dele af Amtene eller af omvankende Bævere.

Skal Bæveren have den størst mulige Fordeel af

sit Arbejde, naar Tælen er om at væve for Handelen, det vil sige efter Reglementer, maa han forstaae at indrette sin Væv fabrikmæssigen. Han maa vide at beregne, hvormeget Garn der udfordres til et vist Alesmaal Lærred af given Brede. At Landalmuens Vævere i Almindelighed ikke vide dette, derom vidner, at saameget af det til Hallen bragte Lærred ikke har den halledygtige Længde. — I 1827 uddeltes en Anviisning til at forfærdige halledygtigt Lærred; men havde ikke den tilsigtede Virkning, fordi Vigtigheden af at forfærdige saadant Lærred ikke dengang tilstræffeliges kjendtes. Heri er skeet en Forandring, og mange Vævere vilde sikkert nu med Beredvillighed modtage og følge en lignende Anviisning, især naar den blev sat i Forbindelse med praktisk Anviisning i den kunstmæssige Vævning, hvilket vilde opnaaes, naar deri udlærte Vævere etableredes i forskjellige Egne af Amlerne, eller naar de dueligste af de allerede der bosatte meddeltes den fornødne Kundskab til den kunstmæssige Vævning med Forpligtelse til, imod Godtgjørelse, igjen at undervise Andre, som derom henvises til dem. Ved omvandrende og kyndige Vævere kunde det Samme opnaaes. — I Forening hermed maatte nødvendigviis forbindes Kundskab til de bedst indrettede Væve og Redskaber. Det vilde være hensigtsmæssigt og ønskeligt, om et Exemplar af de for bedst erkjendte Væve med dertil hørende Redskaber henfattes i en saadan Væverfskole, og at Enhver, som ønskede at anskaffe sig en Saadan, dertil blev givet et Bidrag. — Af alle de til Vævningen hørende

Redskaber er Intet vigtigere end Ritten. Det er ogsaa derfor at Ritter mod halv Priis sælges fra Hallerne, og at der langt tidligere af Regjeringen har været givet Opmuntring til deres gode Forsærdigelse. Saaledes bevilgedes ved en Kongl. Resolution af 16 Novbr. 1803, at den eneste da levende Rittesbinder, Giesing, erholdt 300 Rd., ligesom det ved en anden Kongl. Resolution af 6 Septbr. 1811 overdroges til daværende General Land=Oekonomi og Commerce=Collegium, at foranstalte 2 Læredrenge udlærte i Rittesbinding. Den Gang var i Kjøbenhavn 3 Rittesbindere. — Lærredets Blegning og Appretur sætter endeligen Kronen paa det Hele; men til nu at opnaae dette, er der neppe nogen rimelig Udsigt, formedelt de dermed forbundne Omkostninger; imidlertid blive de danske Lærreder aldrig nogen udbredt Handelsvare, forinden de erholde saadan Blegning og Appretering, at de kunne taale Sammenligning med Udlandets. Langs Gudenaen er der ønskelig Leilighed til Bleggerier; men at see Sagen udført, vil formodentligen blive en tilkommende Generation forbeholden. — Det er f. Ex. i Belgien og i Irland anseet for hensigtsmæssigt, at have Inspektører, hvis Forretninger bestaae i at paasee en god Lærredsfabrikation. Ænskeligt var det, om ansete Mænd i de forskjellige Amter forenede sig om at samvirke til Linnedhuusflidens Fremme, saaledes som det Dublinste Selskab til Linnevævningens Fremme, eller som den belgiske Association pour le progres de l'Industrie linière".

Det maatte beroe paa lokale Undersøgelser, om disse foreslaaede Foranstaltninger til Linnedhuusflidens Fremme lode sig iværksætte; men Collegiet svarede, at dertil havde det ikke Midler, hvortil kom, at det vilde oppebie Resultatet af de omfattende Undersøgelser, som i Nabastaterne anstilledes Linnedhuusfliden angaaende. Og hermed er det blevet beroende.

Som Bidrag til at bedømme Bæveriets Omfang og hermed dets større eller mindre Bigtighed for Landet, meddeles her en Oversigt over Bævenes Antal laant fra det statistiske Tabelværks 5te Hefte. Antallet er her opgivet under tvende Hovedrubrikker, navnlig, deels forsaavidt de holdes i stadig Gang af dem, som drage deres Hovednæring af Bæve, og deels forsaavidt de alene benyttes af Huusfliden.

Af Bæve af første Slags var:

paa Landet	10,479 Stfr.
heraf benyttedes alene til U-	
dentoi	209 Stfr.
til Linned	406 —
til Bomuldstoi	122 —
til forskjelligt Brug 9,742	—
i Kjøbstæderne	1,005 —
heraf til Uldentoi	62 —
til Linned	158 —
til Bomuldstoi	213 —
til forskjelligt Slags	572 —
tilsammen Bæve til	
Næringsbrug	11,484 Stfr.

Transport 11,484 Stfr.

Af andet Slags:

paa Landet . . . . . 17,403 —

i Kjøbstæderne . . . . . 859 —

 18,262 —

i Alt 29,746 Stfr.

Det viser sig heraf, hvorledes Bæveriet især finder Sted paa Landet; thi medens Befolkningen her ikke engang er fire Gange saa stor, som i Kjøbstæderne, er derimod Antallet af de Bæve, som bruges til egentlig Næringsdrift, paa Landet over 10 Gange større end i Kjøbstæderne, og at Antallet af de Bæve, som paa Landet drives ved Huusflid, overstiger Antallet i Kjøbstæderne med meer end 20 Gange. Huusflids Bævene paa Landet overstige betydeligen Antallet af de Bæve, som der bruges af Bævere af Profession. Herved maa dog bemærkes, at Bævene i Straffeanstalterne ere anførte som hørende til Huusfliden, endstjøndt de uafdeligen ere i Gang. Saaledes var der 150 Bæve i Gang i Straffeanstalten paa Christianshavn. — Regnes i Gjennemsnit af hele Befolkningen, som levede her i Landet den 18de Februar 1834, 5 Personer til een Familie, kommer i Gjennemsnit paa Landet een Huusflidsbæve paa hver 11 Familie; i Kjøbstæderne derimod kun een paa 58 Familier; fradrages Bornholms Kjøbstæder ikke engang een paa 157 Familier. Hvor forskjellig Huusflidsbæveringen finder Sted paa Landet i de forskjellige Dele af Riget, sees af efterfølgende Fremstilling.

Paa Bornholm	1	Huusflidsvæv	paa	hver	2	Familier.
i Jylland	1	— . . .	8	til	9	—
i Sjælland	1	—	16	—		
paa Langeland	1	—	20	—		
i Fyen	1	—	22	—		
paa Moen	1	—	55	—		
paa Volland	1	—	77	—		

Fra Falster er Antallet paa Væve ikke opgivet. — Af de enkelte Dele af Landet udmærker sig ved størst Antal Huusflidsvæve Skam Herred i Fyen (den saakaldte Slette), ligesom Bornholm, een Huusflidsvæv for hveranden Familie. Hjørring Amt een for hver to til tre Familier og Holbeks Amt een for hver siette Familie. — Udenfor Bornholm afgiver man sig i Kjøbstæderne meget lidt med Huusflidsvævning.

I 1846 meddelte Amtmanden paa Bornholm Oplysninger om Væveriets Tilstand paa Den. Endstjøndt heri er indbefattet det af Hvergarn, meddeles dog her et Udtog deraf, da dette Væveri hører til Binnæring.

Tilvirkningen af hjemmegjorte Tøier, siges der, er i de senere Aar snarere tiltaget end aftaget. I 1845 udførtes 7,768 Allen, hvilket er det tredobbelte mod i 1843, og en halv Gang mere end i 1844. Aftagelsen mod i tidligere Tider antages at være en Følge af stigende Luxus og af Bomuldstøiernes billigere Priis.

Det bornholmske Efterlægts-Selskab har nu i flere Aar uddeelt ikke ubetydelige Partier rigaiff Hørfrø iblandt Landets Beboere.

I Sønder Herred er mellem 6—700 Bæve i Drift, og i de sidste 5 Aar er der tilvirket noget over 120,000 Alen Hvergarn.

For Vesterherred opgives:

		Produkt af Hvergarn i de sidste 5 Aar.			
Sogne.	Bæve.	Til Salg.	Til eget Brug.		
Knudsker Sogn	55 Bæve.	3,500 Al.	15,045 Al.		
Vester Marie	— 200 —	6,000 —	24,000 —		
Ny Larsker	— 88 —	415 —	7,431 —		
Nyfer	— 96 —	—	11,900 —		
Rønne Bye	. . 316 —	12,640 —	6,320 —		
i Alt 755 Bæve.		22,555 Al.	64,696 Al.		

Ofter Herred.

Ofter Marie Sogn	230 Bæve.		
Isøker	— 140 —		
Ofter Larsker	— 100 —		
i Svannike	— 80 —		

i Alt 550 Bæve.

Den aarlige Tilvirkning angives til 30 à 40 Alen pr. Bæv, o: 14—19,000 Alen.

Norreherred.

Fra By- og Herredscontoiret berettes, at der i de senere Aar ikke skal være udført Hvergarn til Salg, da Priserne have været for lave.

Rø Sogns Forstanderskab erklærer, at det Bornholmske Væveri er i aldeles Forfald, hvortil Nar-sagerne ere deels Udskiftningen, som forarsager at

Huusmændene ikke længer kunne underholde saamange Faar som tidligere, dels et bedre Agerbrug, da Kaps, Hvede m. m. saaes der, hvor tilforn saaedes Hør. Priserne paa Uld og Hør ere derved stegne, og herved Priserne paa Hvergarn og Badmel. I Sognet er 70 Bøve.

Rutsker Sogns Forstanderskab forklarer, at Hvergarnstøi i en Række af Aar ikke har været forfærdiget til Salg, da dets Priser ere blevne for høie, men Tilvirkningen til eget Brug er derimod større. Bøvenes Antal 100; Tilvirkningen 5000 Al. aarlig.

Klemensker Sogn 197 Bøve. Dlsker Sogn 77 Bøve.

Tilvirkningen.

	Klemensker.	Dlsker.
1841.	6435 Al.	1785 Al.
1842.	5820 —	1885 —
1843.	5735 —	1860 —
1844.	5790 —	1886 —
1845.	4994 —	1937 —

Heller ikke her kunne Varerne konkurrere med Tvistøier. Handlende, som i Kjøbenhavn handle med Bornholmske hjemmegjorte Tøier, anføre som Aarsag til den aftagende Tilvirkning paa Den, at det er blevet Brug at bære trykket Rattun istedet for hjemmegjort Tøi; hertil kommer, at det Kjøbenhavnske Hvergarn er billigere og smukkere, hvortil Grunden maa søges i at der til dette bruges Raffingarn af Pinned og Uld, ligesom i at Farverne og Mønstrerne ere smukkere.

Strømpebinding, Uldbinderi.

Strømpebinding kan antages at være her i Landet omtrent ligesaa gammel, som Brugen af Strømper; men, forsaavidt den leverer Produkter til Handel, er dette skeet sildigere og alene af Uld og finder næsten ifkun Sted i Jydland i nogle enkelte Egne. Første Gang denne Industrigreen omtales i trykte Skrifter er fra Midten af forrige Aarhundrede, i Danmarks og Norges oeconomiske Magazin, 3 Bd. Med Hensyn til dens Udstrækning er det Lysgaard og Hammerum Herreder, Viborg Stift, som til den Tid omtales; men siden nævnes Strømpebindingen oftere, og tillige, at den finder Sted paa flere Steder saavel i, som udenfor Jydland: saaledes siger Aagaard i sin Beskrivelse over Thy (1802), at der i nogle Sogne ved Vesterhavet hersker en roesværdig Flid i Uldbinding, og at endeel af Produktet sælges til Udførsel. Carstens, i hans Beretning om Alheden (1839), anfører det Samme om dette Distrikt. I den af det kongelige Landhuusholdnings-Selskab udgivne af Schythe forfattede Beskrivelse over Skanderborg Amt (1843) berettes, at Amtets vestlige Grændser blive ligesom overstrøifede deraf, men at denne Industrigreen ikke trænger videre frem mod Ost, og at det ifkun er i Brads, Eistrup og for endeel i Nørre-Suede Sogne at den drives, især i det Sidste. I den af samme Selskab ved Dalgas udgivne Beskrivelse over Beile Amt (1826), fremstilles de til Hammerum Herred stødende Sogne, Brande og Tyregod, som ud-

mærkede i Huusflid og navnlig i Uldtilvirkning, saavel vævede som bundne Varer.

Blandt de nyere Forfattere, som have omtalt Uldbinderiet i Jydland, er Pastor St. St. Blicher, der har behandlet denne Sag udførligst og med megen Sagkundskab i en af Samme omtrent 1824 forfattet og til det kongl. danske Landhuusholdnings-Selskab indleveret Beskrivelse over Uldbinderiet i Jydland, og ligeledes i Beskrivelsen over Viborg Amt, udgivet af det kongelige Landhuusholdnings-Selskab i 1839. Heri anføres, at Lysgaard og Hammerum Herreder ere Uldbinderiets Bugge, og at Salg af Bindetøier lige indtil for omtrent tvende Generationer siden indskrænkede sig til hine Herreder paa enkelte Undtagelser nær. Men da Bondens Frihedens Periode indtraadte, udvidedes Industrien stadigen og udvides endnu stedse, dog især mod Vest og Syd, navnlig i Ringkjøbing og Veile Amter; desforuden siger han, har Uldbinderiet forplantet sig til enkelte Sogne og Byer i de tilgrænsende, hvilken Forplantning næsten alene skal tilskrives Givtermaal, og navnlig medbringe mange Piger fra Vindeegnen denne Huusflid, som en herlig Medgift, der aldrig kan forødes. Sandheden, mener han, vil man komme nær, ved at antage, at tidbenævnte Huusflid blomstrer og udgjør den vigtigste Indtægtskilde i 90 Sogne med 40,000 Mennesker.

Hvad angaaer Produktets Mængde og Værdi siges derom i 1785 i Aalborgske patriotiske Samlinger, at dengang var i Kjøbenhavn 30 Hofsefræmmere, som klagede over, at de ikke kunde faae nok af

jydske uldbundne Varer; til Kjøbenhavn sendtes for over $\frac{1}{2}$ Tonde Guld aarlig. Til Altona, Bremen, Hannover, Holland, Pommern, Polen kunde ikke skaffes en tiende Deel af det, som dertil blev forlangt. Dgsaa Rusland søgte med Begjærlighed jydske Strømper. 1795 melder Pastor Blicher i hans Beskrivelse over Bium Sogn, Lysgaard's Herred, at der bindes aarlig i ethvert Huus i Gjennemsnit 52 Par Strømper. Sønnen, ovenmeldte St. St. Blicher, beretter ligeledes i ovenanførte Beskrivelse over Viborg Amt, at i Binderiet deeltage begge Køn, fra 5, 6, høiest 7 Aars Alder, og lige til den høieste, fort Enhver, som ikke ved Blindhed, Lamhed i Hænderne eller Sygdom heri forhindres. Naar dernæst fradrages de, som ere sysselsatte med andre Haandteringer, Handel o. d. l., Løsgjængere og Folf over Bondestanden, kan omtrentlig regnes at totredie Dele af Vindeegnens Folkmængde ere sysselsatte med dette Arbeide.

For Hammerum Herred anslaaer Begtrup i 1812 (Agerdyrkningens Tilstand i Nørre-Jylland) at der aarlig indkommer henved 70,000 Rd., efter andre 90,000 Rd., for uldbundne Vare.

So mere vi nærme os det nuværende Tidspunkt, klages over at Uldbindingen aftager, fordi det bliver mindre lønnende; saaledes klager Dalgas 1826 over, at Strømperne, som i fordums Dage afgave en meget søgt Handelsartifel, nu falde meget vanskelig at afsætte, da, istedetfor en halv Snees Holstenere, som aarlig pleiede at komme til Brande for der at gjøre Indkjøb, nu ikke sees mere end 2 eller 3, der ydermere

byde saa lave Priser, at den raa Uld lader sig anbringe ligesaa høit. Derfor siger han, Hayes nu for Tiden store Dplag af Strømper hos de Hjemmehandelende, og istedetfor at den selvavlede Uld forhen ikke slog til, men mere maatte kjøbes, findes nu neppe Opmuntring til at forarbejde den paa Stedet frembragte. Imidlertid antager dog St. St. Blicher i 1839, at hele Værdien af de fra alle Bindeegnene udgaaede Varer udgjør 300,000 Rbd., hvilket ogsaa stemmer overens med de Oplysninger, som ere mig meddeelte af herværende Hofsekræmmere. Alene til Kjøbenhavn komme aarligen jydsk uldbundne Varer til 150,000 Rbd. Værdie.

De nyeste og dertil officielle Data til at belyse Uldbinderiets Bigtighed, saavel med Hensyn til dets Udstrækning, som til Mængden af Produkt, og det Antal Mennesker, der herved finde Underhold, indeholdes i det paa Regjeringens Foranstaltning udgivne statistiske Tabelværk, hvoraf er uddraget af dets 5te Hefte for 1838 den i det Efterfølgende leverede tabelariske Oversigt. Folkemængden er for 1840 og taget af det 6te Hefte.

Amt.	Herred.	Sogne.	Menneske Antal.	Produkt R			
Aalborg.	Gislum.	Bonsild . .	376.	128	128		
		Grønbej . .	662.	64			
		Hinge . . .	409.	480			
		Binderslev	718.	1280			
		Thorning .	1029.	4800			
		Lysgaard .	212.	1600			
		Højberg . .	417.	1400			
		Elsborg . .	205.	860			
		Lysgaard.	Løvring . .	550.		1200	
			Højrup . .	441.		2160	
			Vium . . .	453.		960	
			Sjørøslø .	584.		1280	
			Alminde . .	348.		1180	
			Alhedens Co=				
			Ioni . .	518.		4000	
Karup . .	187.	1440					
				<hr/>	22704		
Biborg.	Middel- som.	Rind . . .	277.	279½			
		Bestervelling	370.	160			
		Stiern . .	509.	70			
		Bindum .	546.	1300			
		Biering . .	249.	2492			
		Mammen .	393.	3120			
		Hiermind .	297.	3360			
		Lee	319.	2120			
		Hjørthede .	214.	1644			
				<hr/>	14545½		

Amt.	Herred.	Sogne.	Menneske Antal.	Produkt z		
Viborg.	Hids.	Kraglund . .	544.	1872		
		Funder . .	381.	550		
		Seiling . .	239.	100		
		Sinding . .	233.	300		
				—————	2822	
Stander- borg.	Brads.	Gistrup . .	628.	1400		
		Brads . .	260.	130		
				—————	1530	
Ribe.	Voe.	Vist		550	550	
		Ulfborg.	Vinding . .	458.	576	
	Vind . . .		270.	80		
	Timring . .		293.	1440		
					—————	2096
	Ginding.	Haderup .	Haderup . .	698.	1904	
			Bording . .	609.	3840	
Hodsager .			180.	776		
				—————	6520	
Ring- kjøbing.	Hind.	Norre Dmme	322.	325	325	
		Giellerup .	1086.	7450		
	Hamme- rum.	Sunds . .	627.	3540		
		Rind . . .	748.	3737		
		Herning . .	594.	2768		
		Drre . . .	408.	3456		
		Sinding . .	337.	2496		
		Aulum . .	747.	2120		
		Bildberg .	344.	1280		
		Neuling . .	195.	1008		
		Sneiberg .	673.	3240		
Tørring . .	267.	1870				

Amt.	Herred.	Sogne.	Menneske Antal.	Produkt R	
Ring- fjøbing.	Hamme- rum.	Jfast . . .	963.	4416	
		Skarrild . .	370.	1450	
		Arnborg . .	242.	800	
		Sønder Fel- ding . .	317.	4800	
		Åsving . .	455.	5250	
		Norre Bium	190.	608	
					50289
	Bølling.	Borris . .	685.	524	
		Faster . . .	302.	223	
		Deyberg . .	633.	128	
Hanning . .		378.	32		
Lemb . . .		636.	120		
Ålstrup . .		179.	50		
Borgob . .		574.	2234		
Bølling . .		293.	1100		
Sedding . .	209.	522			
				5160	
Beile.	Norvang.	Brande . .	822.	150	150

I 1838 er saaledes forarbejdet til Salg 106,837 Pund uldbundne Varer i de af Norre Jylands Amt, hvis Beboere afgive sig med denne Vindstibeligheidsgreen som Næringsvei.

Dette Uddrag er ikke aldeles overensstemmende med ovenanførte Uddrag af andre trykte Skrifter; men da ved den Fremstilling af Ulbbinderiet, som er givet i Tabelværkets 5te Hefte, ikke er bemærket, paa hvad

Maade man er kommet til de anførte Resultater, eller hvad der er lagt til Grund for dem, antages, at hvad St. St. Blicher, Schythe og Dalgas derom anføre saavel med Hensyn til Uldbinderiets Udstrækning som til Quantiteten af de producerede Varer, maa tages tilfølgende, og det saameget mere, som de Oplysninger jeg har modtaget af her i Staden værende Hofesfræmmere, ere aldeles overeensstemmende med St. St. Blicher's.

Med Hensyn til de uldbundne Varers Slags og Beskaffenhed kan bemærkes følgende:

Der bindes: 1) hele Mandstrømper, 2) Soffer eller halve Mandstrømper, 3) Fruentimmerstrømper, 4) Barnes eller Drengestrømper, 5) Nattrøier, 6) Underburer, 7) Klokker, 8) Kastetørklæder eller Schavler, 9) Banter, 10) Mandsermer, 11) spraglede Strømper 2: bundne af en hvid og en blaa Traad, 12) dito halv af Uld og halv af Bomuld (den blaa Traad Uld, den hvide Tvist), hvoraf meest Fruentimmerstrømper.

Alle disse Sorter forfærdiges ikke i lige Forhold i ethvert Strog af Vindeegnene: saaledes bindes i Thorning Sogn og Omegn meest Strømper; i Middelfom Herred meest Trøier, Klokker og Burer.

Ogsaa i Henseende til Qualiteten gives betydelig Forskiel.

Blandt Nørre-Jydlands Herreder leverer Lysgaard de bedste Varer, og af dette Sogne, siger Blicher i 1795, er der ingen, som heri kan gjøre Bium og Lysgaard Rangen stridig. Strømperne herfra ere

fortrinlige, faste, hvide og veldannede; fineste Mandstrømper i Kbhvn. passere under Navn af Lysgaards. St. St. Blicher nævner (1839) Thorning, som Centralfoguet for det gode Bind.

Hammerum Herred leverer flettere Varer baade hvad Ulden og Bindet angaaer. Varerne kaldes skarpe i Modsatning af bløde, som Lysgaard Herreds Varer benævnes.

At bestemme den Fordeel, der kan være for Binderne, er ikke alene vanskeligt, men ogsaa usikkert, da deri finder stor Forskjel Sted, saavel i Forhold til Uldens Priis, som til Varernes Bessaffenhed og til den større eller mindre Søgning. Bedre eller flettere Kor naar virke ogsaa kjendeligen herpaa. Det er en mangeaarig stadfæstet Kjendsgjerning, at i Misvæartaar, naar altsaa Kornet er dyrt, falde Priserne paa Binde-tøiet, fordi der da bindes forholdsmæssigen mere end i gode Aar; men der bindes da tillige bedre; thi skulle Varerne kunne sælges, maa ikke alene gives godt Kjøb, men de maae ogsaa være mere end almindelig gode. Denne Forbedring medfører større Affætning, og denne igjen daarligt Arbeide m. m.

Som en Hovedregel kan antages med afgjort Sifferhed: jo bedre Varer, jo stadigere Priis, og jo større Fortjeneste paa Materialet.

Fine, tæt- og jevntbundne Strømper have nu i 18 Aar holdt sig med liden Forandring paa samme Punkt, medens ordinaire Vare — og endnu mere de flette — aarligen ere stagne eller faldne.

Som en anden Hovedregel kan opstilles ligesaa

sikkert: Det bedste Gods udbringes altid til det Dobbelte af Uldens Priis og stundom lidt derover. Det fletteste giver iffun $\frac{1}{4}$ Overskud, stundom derunder. I samme Forhold de forskjellige Mellemflags.

Imidlertid kan Bindetoiets Priis ikke bestemmes ved Uldens; thi intet bindende Huus sælger Uld, men kjober derimod omtrent halv saameget, som det selv producerer. Saafremt Indkjøbet kunde skee til rigtig Tid, kunde Fordelen ved Arbeidet bedre bestemmes, ligesom Arbeidernes Fordeel vilde blive større; men her til mangle de Fleste Evne. Naar deres eget Forraad er forbrugt, kjøbes af Egnens Hofkræmmere en heel Deel dyrere end den Priis, hvortil ellers kunde være gjort Indkjøb.

Hofkræmmer Kell er har meddelt St. St. Blicher til hans Beskrivelse over Viborg Amt nedenstaaende tabellariske Oversigt, over hvad i 5 Aar er forsærdiget i Thorning Sogn, over Varernes Priis og Fortjenesten derved, hvorved erholdes et anstueligere Begreb af det Hele.

Aar.	Varernes Priis.	Materialets Priis.	Netto Arbeidsløn.
1832.	8282 Rbd.	5282 Rbd.	3000 Rbd.
1833.	6518 —	4904 —	1614 —
1834.	7225 —	5200 —	2025 —
1835.	7209 —	4830 —	2379 —
1836.	7834 —	4860 —	2974 —

Middeltallet af Fortjenestens Nettobeløb udgjør 2400 Rbd.

Folkemængden i Thorning Sogn anslaaes til 1000 Individuer. Da der i dette Sogn boer en ualmindelig Mængde Familier udenfor Bondestanden, kan, naar fradrages Børn under 6 Aar, Handlende, og til Arbeidet udygtige Personer, Binderes Antal iffun anslaaes til $\frac{2}{3}$ Dele af Befolkningen eller til 660. Nettofortjenesten, fordeelt paa dette Antal, bliver altsaa 3 Rbd. 4 Mk. for hver Binder; men, naar bemærkes, at i dette Antal er indbegrebet mange Børn, som formedelst Mangel paa Kræfter, Skolegang m. m. ikke kunne præstere hvad de Borne kunne, at der ikke arbeides af Alle hele Aaret igjennem, — thi Markarbeidet medtager for Mange $\frac{1}{2}$ Dele af Aaret, — med endnu flere Aarsager, bliver Resultatet en heel Deel bedre.

For Aarene 1837 indtil 1844 har Affætningen været:

Aar.	Bærdi.	Netto Fordeel.
1837.	6115 Rbd.	2225 Rbd.
1838.	6180 —	2210 —
1839.	7494 —	3894 —
1840.	6362 —	2879 —
1841.	4778 —	1798 —
1842.	4483 —	1533 —
1843.	3182 —	1622 —

En øvet Binder kan, naar ikke andet Arbeide afbryder, strikke et Par Mandstrømper i 2 Dage — til at farte og spinde Ulden dertil medgaaer halv saa lang Tid. — Til et saadant Par Strømper udfordres paa det Nærmeste $\frac{1}{2}$ R Uld à 1 Mk. 8 f . Strømperne betales med en Middelpriis af 3 Mk. 12 f . pr. Par.

Fortjenesten bliver altsaa 2 Mk. 4 Sk., fordeelt paa 3 Dage, 12 Sk. pr. Dag.

I Thorning Sogn, siger Blicher, bliver Resultatet af Uldbinderiet, at Skatter, Tiender og Communeafgifter meer end dækkes dermed. Da nærværende Forfatter i Aarene 1819 og 1820 bereiste Jydland, anførtes det Samme.

Mangor beretter 1782 i „Efterretning om Nestveds patriotiske Selskab“, at da Misvært m. m. i 1770—1772 trykkede hele Landet, stod Egnen med Hofespinden sig bedst. St. St. Blicher siger (1839) at medens i mange andre Jydlands Egne — dem fornemmeligen undtagne, hvor Høerindustrien blomstrer — Jordejendomme sælges for resterende Skatter, og Fattigvæsenet derhos selv vorder en trykkende Skat, Bindingen dog hidtil — efter et jydsk Kraftudtryk — har holdt Hundene fra Dørene. Uimodsigeligt Beviis for denne Paastand afgiver f. Ex. Lysgaard Herred, i hvilket hidtil endnu ikke var holdt Auction paa Gods eller Eiendom udlagt for Kongelige Skatter hos nogen bindende Familie.

Der staaer tilbage at faste Diet paa Maaden, hvorpaa Uldbindingens Produkter affættes, det vil sige paa Strømpehandelen.

I Bindings=Egnene ere hosatte Hofestræmmere, til hvilke Binderne i Almindelighed afhænde deres færdige Varer, deels mod rede Penge, deels mod Uld, Sæbe, Tobak m. m. Disse Hofestræmmere vare, hvad den østlige Deel af Bindedistrikterne angaaer, ind-

til for kort Tid siden Faktorer for de Kjøbenhavnffe, til hvem de overfendte de bestilte Varer mod en Provision af 6 til 9 pCt. Produkterne fra den vestlige Deel af Distrikterne gif over Ringkjøbing til Hamborg og Holland; men heri er nu steet den Forandring, at nogle af hine Kræmmere for egen Regning reise med de indkjøbte Varer til Kjøbenhavn, og sælge dem til her boende Hofkræmmere.

Foruden de hosatte Kræmmere ere ogsaa vandrende, som med mindre Partier gaae til de nærmeste Kjøbstæder, især Aalborg, Randers og Aarhus.

I det næstsidste Decennium af forrige Aarhundrede begyndte de sønden for Kongeaaen boende Jyder at komme til Vindeegnene, for at indkjøbe uldbundne Varer, og igjen sælge dem i de sønderjydske og holsteenske Kjøbstæder, samt i Hamborg og Bremen, og paa Messerne i Brunswig og Leipzig. Disse Handelsreisere ere blevne hyppigere og hyppigere, og nu komme de næsten regelmæssigen 5 Gange om Aaret, og kjøbe omtrent $\frac{1}{3}$ Deel af Viborgs, men $\frac{2}{3}$ Dele af Ringkjøbing Amts Bindetoier, som imidlertid nu ikke gaae længer sønderpaa end til Hamborg, da de der standses af den tydske Toldforening, som har belagt Indførselen med en Afgift af 30 pCt.

Ligeledes og af samme Grund er den Udførsel til Nordamerika standsset, som Kjøbmand Glasson fra Hamborg, nu paa Glassensborg, i Skarrild Sogn, Hammerum Herred, havde aabnet, en Ufsætning, som imidlertid er bleven til stor Skade for mange af de jydske Hofkræmmere, da de Varer Glasson sendte til Amerika,

bleve tilfødt saa flette, at de næsten ingen Værdi havde. Da Affætningen pludseligen ophørte, blev Følgen, at der i Jydland blev betydelige Forraad af formedelst deres Slethed uaffætteligt uldbundent Gods. Efterat Binderne havde i nogle Aar bundet flette Varer, vare de komne i saadan Bane med at binde flet, at det nu efter den standsede Affætning faldt dem vanskeligt at levere godt, forsvarligt Arbeide. For at bringe Binderiet tilbage til dets forrige Standpunkt, indgav Etatsraad, daværende Herredsfoged i Lysgaard og Hids Herreder, H. Olm, i 1843 et Forslag, hvorefter de uldbundne Varer, førend de kom i Handelen, skulde undersøges, og, naar gode, stemples. Resultatet af de i denne Anledning stedfundne Forhandlinger blev en Allerhøieste Resolution af 28de Mai 1845, ifølge hvilken til Forsøg med en Uldbindingshalles Oprettelse i Lysgaard og Hids Herreder, under Viborg Amt, i 2 Aar af den til Industriens Fremme normerede Sum maatte anvendes for Aaret 1845 et Beløb af 400 Rbd. og for Aaret 1846 ligeledes et Beløb af 300 Rbd. — Hallen aabnedes den 11 December 1845. Efterat de fastsatte tvende Forsøgs-Aar vare henrundne, fandtes det rigtigst, for at erhyverve større Erfaring om Hallens Henfigtsmæssighed, at lade den vedblive indtil videre, hvilket vandt Hans Majestæt Kongens Bifald, den 23 December 1846.

Hallen staaer under Herredsfogdens Tilsyn; Forretningerne udføres af en Hallemester og tvende Assistentter. Disse undersøge de den til Bedømmelse forelagte uldbundne Varer, og forsyne dem med et auto-

riferet Stempel, saavidt de findes egnede dertil. — De bundne Varer deles i Mandstrømper, i Fruentimmerstrømper, i Mandstrøier, alle af 3 forskellige Nummere, i Fruentimmertrøier, og i Underbeenklæder, af tvende Nummere. Disse bestemmes efter Masteantal i Omgangen, Længde, Bidde og Bægt. Varerne bør være af god Uld, hvorfra den grove Laar og Buguld er borttaget, og være bundne af godt jævnt spundet og tvundet Straadet Garn, Hælen af Straadet. Varerne maae være bundne over passende Strikkpinde, tæt og jævnt. Alle Par i Dusinerne maae være af eens Bestaffenhed, og saavidt muligt af een Binders Arbeide. Foruden ovenansførte Bindetøier gives flere Sorter Dreng- og Børnestømper, samt større og mindre Fruentimmerkløffer m. m., som komme i Handelen. Ere de gode Handelsvarer, blive de ogsaa stemplede. Hallingen skeer uden Udgift for dem, som melde sig med Varer, med mindre den forlanges paa andre end de dertil fastsatte Dage.

Fra Udbindingshallens Dyretælle indtil 1ste November 1848 er hallet:

Stempel.	Mands= Strømper.	Kruen= timmer= Strømper.	Gøtter.	Mands= Trøier.	Kruen= timmer= Trøier.	Under= Beenslæder.	Berne= Strømper, Kløfter.	Tilsammen.
	Dufin.	Dufin.	Dufin.	Dufin.	Dufin.	Dufin.	Dufin.	
Nr. 1	59½	83	218½	22	17	16	"	416
— 2	6	67	119	5	"	5	"	202
— 3	42	641	966	9	"	"	"	1658
uden Nr.	126	23	2	11	"	14½	152	328½
	233½	814	1305½	47	17	35½	152	2604½

Med Hensyn til Handelen i Jydland med uldbundne Varer maa bemærkes 2de Reskripter af 14de Februar 1741, det ene til Stiftsbefalingsmanden i Ribe, det andet til Stiftsbefalingsmanden i Aarhus, i Anledning af at Landfiskalerne havde anseet det, at Hofstræmmerne i Kjøbenhavn opkjøbte de uldne og Traad=Strømper, samt Badmel, som forfærdigedes af Landalmuen i Jydland i de 4 Herreder, Hammerum, Bøsling, Lysgaard og Hids Herred, som Landprang og forbudt dette. Det oplystes ved denne Leilighed, at disse Herreders Beboere havde deres fleste Levebrød af disse Haandteringer, da Kornavlens var ringere, og at det i langsommelig Tid havde været i Brug, at endeel af Jydlands Beboere, som vare komne i Handel med dem, der forfærdigede disse Varer, havde nedsat sig i Kjøbenhavn og der taget Borgerskab, og vare vedblevne at handle med disse Varer, hvilket blev anseet for gavnsigt. I Reskripterne befales derfor, at Ingen maa hindre eller forbyde Hofstræmmerne at handle med ommeldte Herreders Indvaanere, og at det maa staae de bemeldte Indvaanere frit for at sælge og afhænde de af dem forarbejdede uldne og linnede Varer til hvem de selv lyste og hvor de Samme beqvemlest og bedst til deres Lary og Nytte kunne affætte og forhandle. — Da det formentes fordeelagtigt og at bidrage til en endnu større Udbredelse af Uldbinderiet i Jydland, om Strømperne kunde væves af jydsk maskinspundet Uldgarn, bevilgedes ved Kongelig Resolution af 2den Mai 1804, at der anvendtes indtil 500 Rbd. til Forsøg dermed ved Kjøbmand Hansens Uldfabrik i Randers.

Ovenstaaende Afhandling om Binæringerne kan passende slutes med hvad Nathanson siger om denne Gjenstand i Skriftet om Danmarks Handel, Skibsfart, Penge- og Finantsvæsen fra 1730 til 1830, 1ste Deel:

„Man paastaar, at Danmark ikke er noget Fabrikland. Mener man hermed, at Danmark ikke forsyner andre Lande med sine Fabrikater, saa er jeg fuldkommen enig heri; vil man derimod anvende denne Paa-stand paa Landets egne Fornødenheder, saa maa jeg modsig det. Ikke Hovedstadens Beboere gjøre heri Udslaget, ikke dens Fornødenheder kunne tjene os her til Maalestof. Nei, vi maae holde os til Beboerne paa Landet og i de mindre Kjøbstæder. Alt, hvad Landmanden behøver til sin Beklædning, frembringer han næsten selv, Alt forarbejder han selv. Dette er ikke Tilfældet i andre Lande, f. Ex. i England, og det er Grunden til, at dette Lands Fabrikker ere langt mere beskæftigede for det indenlandske Forbrug end for det udenlandske. Landbeboerne i de danske Provindsler udgjøre omtrent een Million Menneſker; hvad udfordres ikke til disses Beklædning af Uldent og Linned? Lad os antage kun 4 Alen Lærred og ligesaa mange Alen Uldentoi til hvert Menneſke, saa faae vi 4 Millioner Alen Lærred, og ligesaa mange Millioner Alen Klæde eller andre Uldentøier; desforuden i det mindste een eller halvanden Million Var Strømper. Trængte Hollænderne til de islandske, færøiske eller jydſke uldne Strømper, naar de selv bandt dem? — Bonden forarbejder mange hundrede Tusinde Huer, ogsaa mangfoldige Alen Lærred til Lagener, og et stort Qvantum Dynevaar til

Sengeflæder; Alt dette af mange Millioners Værdie frembringes og forarbeides i Landet selv; det fremkommer ved Huusflid. Hvorledes vilde det see ud her i Landet, naar vi skulde være nødsagede til at forskrive alle disse Varer fra Udlandet? Vi faae Værreder fra de hannoverske Lande, fra Polen, fra Sverrig; og disse Værreder ere heller ikke Fabrik-Vare, men Alt er et Overskud af Huusfliden der. — Vi kunne altsaa, med Hensyn til Landets egne Fornødenheder til Beboernes Beflødning, ligesaa godt betragte Danmark som et Fabrik-Land som saamange andre Lande, skjøndt Fabrikaterne ikke frembringes ved Kunstflid. I ingen Fremstilling var Dlusfen saa heldig som i Udviklingen af Huusflidens Bigtighed for Danmark; thi, i Sandhed! denne Huusflid er i oeconomisk Henseende een af Danmarks vigtigste Støtter. Det er kun at beklage, at denne ikke end mere udvides, og at Mandfolkene paa Landet ikke bestæftiges mere med Huusfliden; thi heri staae de langt tilbage for Dvindfolkene. Tusinde og Tusinde af disse Bønderkarle doyne de mange lange Winter-Aftener hen uden at syse med det allermindste. Var dette ikke Tilfældet, da vilde vi have et betydeligt Overskud af Huusflidens Frembringelser, og Landmanden vilde see sig end mere istand til at forbedre sine Eiendomme.“

O. J. Rawert.